

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Moderní politické strany a jejich prezentace prostřednictvím médií
Contemporary modern political parties and their media presentation

Bc. Iurii Naumenko

Vedoucí práce: PhDr. Josef Straceny, CSc.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství společenských věd, filozofie a etiky pro střední školy a
vyšší odborné školy

Odevzdáním této diplomové práce na téma Moderní politické strany a jejich prezentace prostřednictvím médií potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. dubna 2018

Chtěl bych poděkovat především PhDr. Josefu Stracenému, CSc. za vedení mé práce a za pravidelnou a velmi užitečnou zpětnou vazbu. V neposlední řadě velké díky patří mé mamince Olze Naumenkové, Ihoru Slyvkovi, Ondřeji Markovi, Ivovi Machovi, Jiřině Miklušákové a Jiřímu Stránskému. Děkuji také in memoriam mému otci Vladimíru Naumenkovi a Romanu Paďoukovi, jenž pro mne vždy byl, jest a bude ten opravdový kybernetés na cestě k pravému poznání.

ABSTRAKT

V této práci budou zkoumány moderní politické strany a jejich mediální prezentace. Práce se zabývá vztahy mezi politickými stranami, podnikatelským sektorem a žurnalistikou. Autor se snaží odpovědět na otázku, co dělají politické strany, aby vytvořily v médiích pozitivní obraz sebe sama, zejména se týká médií veřejného servisu. Předmět svého bádání bude v práci zkoumán na základních principech textové analýzy s využitím lingvistické klasifikace ilustračních a perlokučních aktů.

Práce se také zaměřuje na novinářskou etiku, nové teorie mediálních studií a nové typy politických stran, především liberální strany (podle Herberta Kitschelta) a obchodní politické strany, jak jsou definovány především Jonathanem Hopkinem a Caterinou Paolucciovou .

Praktická část pojednává o politických stranách, které se zúčastnily voleb do Parlamentu České republiky uskutečněných v roce 2013 nebo v roce 2017. V práci jsou zkoumány pouze ty strany, které překročily volební klauzuli.

KLÍČOVÁ SLOVA

žurnalistika, média, politická strana, ilokuce, perlokuce, modernizace, etika

ABSTRACT

In this thesis will be studied the modern political parties and their media presentation. The thesis focuses on the relations between political parties, business sector and journalism. The author tries to answer the question, what do the political parties do to create positive image in the media, especially in the media of public servis. The studies of this thesis will be done on the basic principles of text analysis using the lingvistical classification of illocutionary and perlocutionary acts.

The thesis also focuses on the journalistic ethics, the new theories of the media studies and new types of political parties, especially the libertarian parties (according to Herbert Kitschelt) and business political parties as are defined the first of all by Jonathan Hopkin a Caterina Paolucci.

The practical part discusses the elections to the Parliament of the Czech Republic held in 2013 or in 2017. Only those parties which have crossed the electoral clause are being examined in the thesis.

KEYWORDS

journalism, media, political party, illocution, perlocution, modernization, ethics

Obsah

1 Krátký exkurz k pojmu moderny a její definici s ohledem na mediální kontext.....	10
1.1 Teorie růstu.....	10
1.2 Cyklická teorie.....	11
1.2 Teorie rovnováhy	13
1.3 Teorie konfliktu	14
1.4 Současné směry.....	16
1.5 Modernizace a modernita	17
2 Otázka etiky v médiích, její specifika a nutnost	19
2.1 Stručná všeobecná charakteristika trendů a také tlaků, které ovlivňují mediální a politickou sféru.	23
2.1.1 Veřejná doména v režimu reálného času.....	26
2.1.2 Princip „Made in media“.....	26
2.1.3 Personalizace politiky	26
2.2 Nutnost medializace pro politické strany a příčiny zvýšení této potřeby v dnešní době	27
3 Ilokuce a perlokuce textů v médiích, aneb politika dnes vyžaduje marketingovou zdatnost	28
4 Nezbytnost využití lingvistických a dalších souvisejících poznatků v dané sféře	30
5 Modely masové komunikace	31
6 Teorie nastolování agendy.....	35
6.1 Sociální konstrukce reality	36
6.2 Tvůrci mediálních obsahů a vlastníci médií	37
7 Novinář a legislativa.....	38

8	Financování.....	43
9	Vzájemné interakce médií a politických stran.....	46
10	Cleavages.....	47
11	Duvergerovo pojetí politické strany jako organizace.....	48
11.1	Rámec.....	48
11.2	Členové.....	49
11.3	Vedení a jeho volba.....	50
12	Předpoklady voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017	52
12.1	Vztah s médii s ohledem na ilokuční a perlokuční akt	52
12.1.1	Ano 2011.....	53
12.1.2	Vlastnictví médií Andrejem Babišem.....	57
12.1.3	Situace po volbách 2017.....	57
12.1.4	Česká pirátská strana (Piráti).....	60
12.1.5	Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD)	61
12.1.6	Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM).....	62
12.1.7	Česká strana sociálně demokratická (ČSSD).....	63
12.1.8	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)	65
12.1.9	TOP 09.....	65
12.1.10	Krátká odbočka (související s TOP 09) k historicky první prezidentské volbě Miloše Zemana a mediálním sdělením jeho volebního štábu.....	66
12.1.11	Starostové a nezávislí (STAN).....	67
12.2	Vizuální podpora sdělení.....	69

Úvod

Tato diplomová práce bude zkoumat to, jak se moderní politické strany prezentují prostřednictvím médií. Získané poznatky budou konfrontovány s přesvědčením, že média jsou schopna být nástrojem ovlivňování či dokonce vytváření společenského mínění. Vycházím z vlastního zájmu o zákonitosti politických procesů v liberálních demokraciích a současné trendy v moderní politologii. Jeví se mi rovněž zajímavé kombinovat poznatky v této oblasti s bádáním ve sféře mediálních studií, zvláště v době globalizace, ať k ní máme vztah jakýkoliv. V práci se budu věnovat vymezení modernity a její genezi, jakožto pole pro vznik a fungování politických stran, jak je známe nyní ve středoevropském prostoru. Souběžně s tím se podívám na problematiku médií, zejména v kontextu těch cílů, které si vytyčila média veřejné služby a také nahlédneme do studií, díky nimž lze odhalit jisté postupy, kterých se média dopouštějí za účelem ovlivnit svého recipienta. Považuji za užitečné zmapovat proměnu politických stran v poslední době a podívat se na to, jaké nové typy politických stran vznikly, o nichž například v padesátých letech minulého století se netušilo. Pro komplexnější a přehlednější postup bude uvedeno několik paradigmat při výzkumu politických stran a pak bude zvoleno jedno, v němž se bude snoubit co nejvíce rysů zmíněných teorií a na jehož základě se pokusíme učinit společnou platformu pro posuzování politických stran v České republice. Toto posuzování bude prováděno hlavně na základě mediálních projevů příslušných politických subjektů, protože tématem naší práce je právě prezentace moderních politických stran prostřednictvím médií. Jelikož se pokusíme pozorovat účinnost jejich mediálních sdělení, budou mě zajímat především strany parlamentní. Pro lepší zhodnocení produktivity mediální prezentace zvolím komparativní postup a budu porovnávat mediální sdělení během dvou předvolebních kampaní do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konkrétně před volbami 2013 a 2017. Cílem tak bude zmapovat, zhodnotit a porovnat mediální zkušenost jednotlivých politických subjektů, stanovit, jestli byla závislá na případných stranických ideologiích a podívat se, zda došlo k proměně, a pokud ano, zda to bylo ve prospěch, či naopak. Tematicky se práce zaměřuje mimo jiné na politickou dimenzi novinářské práce, na propojení politiky, byznysu a médií. Pokusíme se také zjistit, zda byly přítomny prvky

populismu v každé kampani a pokud ano, do jaké míry a u kterých politických stran. Typově je práce pojata jako případová studie, která bude mít deskriptivní a komparativní postupy s cílem stanovit korelaci mezi mediální prezentací a volebními výsledky. Pro lepší uchopení a snazší popis se pokusím využít textovou analýzu, zejména jevů ilokuce a perloukuce, na jejichž principu budeme moci zjistit, zda příslušné mediální sdělení splnilo svůj účel. Důvodem výběru tohoto tématu je náš dlouholetý zájem o politickou filozofii, politologii a žurnalistiku jako významné determinanty politických procesů. V diplomové práci se snažím využít znalostí mých dvou studií: učitelství filozofie a žurnalistiky. Není věnována zvláštní pozornost novým médiím a jejich účinkům, protože vzhledem k rychle se vyvíjejícím trendům v této oblasti by to vyžadovalo vypracování samostatné studie.

Práce uskuteční krátký exkurz do pojmu moderny a její definici s ohledem na mediální kontext. Rozeberou se jednotlivé modernizační teorie. Proberou se otázky etiky v žurnalistice. Následně se bude zkoumat charakteristika trendů a tlaků, které ovlivňují mediální a politickou sféru. Potom bude probráno, nakolik je nutné pro politickou scénu se medializovat. Budou prozkoumány příčiny zvýšení této potřeby v dnešní době. Pak budou představeny ilokuce a perloukuce textů v médiích. Zároveň se nahlédne k teorii sociální konstrukce reality a teorii nastolování agendy. Proberou se vztahy novináře a legislativy. Bude také věnována pozornost vzájemné interakci médií a politických stran a financování. V rámci politologického vymezení bude kladen důraz na jev tzv. štěpicích linií a jako základní platformu pro výzkum politických stran využijeme schémata francouzských politologických teoretiků za druhé poloviny XX. století. Pak v praktické části budeme zkoumat především vztah s parlamentními politickými stranami s médii s ohledem na ilokuční a perloukuční akt.

1 Krátký exkurz k pojmu moderny a její definici s ohledem na mediální kontext

Každá doba přináší nutně svá paradigmata, která se různými způsoby projevují v časoprostorové rovině s ohledem na vědomí příslušné společnosti, jež spoluutváří a je jí rovněž formována. Výjimkou tedy není ani doba moderní. Ta je podle nás zvláště zajímavá, a to právě tím, že na rozdíl od dob předchozích klade neobvyklý důraz na svoji vlastní definici, což do jisté míry též o její "modernitě" svědčí. Považujeme za důležité alespoň stručně do definic příslušného pojmu nahlédnout, protože jsou integrální součástí předmětu našeho výzkumu, neboť se zabýváme právě moderními politickými stranami a jejich prezentací prostřednictvím médií, tudíž je nutno vymezit nejen politické strany jako takové, nýbrž i jejich modernitu jakožto předpoklad jejich sebeidentifikace a prostředí v němž mohou působit, kterými podle našeho předpokladu jsou právě liberální demokracie.

Jakmile se začneme zabývat teorií modernizace, vystává před námi těch teorií velmi mnoho. My však stručně nahlédneme pouze do některých z nich, respektive do těch, které se nám jeví nejvýznamnější z hlediska vývoje médií a mediálního diskurzu. Dříve než se obrátíme na současné směry, pro jejich snazší pochopení probereme starší teorie, poněvadž v nich jsou zakotvena semena toho, co dnes už dává své ovoce. Mezi tzv. starší teorie řadíme teorii růstu, cyklickou teorii, teorii rovnováhy a teorii konfliktu.

1.1 Teorie růstu

Teorie růstu je příznačná tím, že moderní společnost kvalifikuje jako kvalitativně nový typ společnosti. Například významný představitel tohoto směru Ferdinand Tönnies ve své knize *Gemeinschaft und Gesellschaft*, kterou publikoval už v roce 1887, rozpracovává kategorie tradiční a moderní společnosti. Popisuje to jako vývoj od přirozené vůle k vůli racionální. Tradiční vůle byla podle něj determinována zejména tradicí a zemědělskou ekonomikou, zatímco racionální vůle se vzájemně reflektuje se zcela novými sociálními jevy, jimiž jsou především město (ve smyslu industriálním), individuum a veřejný prostor. F. Tönnies tak dochází k definici dvou typů společnosti. O této definici už nasvědčuje název samotné knihy. Jedná se o *Gemeinschaft und Gesellschaft*, což se do češtiny tradičně

překládá jako společenství a společnosti. Společenství je podle něho právě uskupením, které je dáno tradičními faktory vzájemné pospolitosti. Vlastně pro rozlišování obou typů je nejdůležitější charakter utváření vzájemných vztahů. V případě společenství (Gemeinschaft) jsou vztahy dopředu dány. Jsou vytvářeny rodinnými pouty a sociálním postavením příslušného rodu v jeho vzájemné interakci se životem v obci, v níž se nachází a do jejíž sociální sítě se integruje. Podobným způsobem jsou determinovány i ostatní oblasti lidského života jedince. To se však totálně proměňuje s nástupem průmyslové revoluce a prudkou urbanizací, kdy lidé začínají proudit do měst. Tam se ocitají v novém prostředí a jsou zbaveni tradičních vazeb, které nejen určovaly jejich život, ale poskytovali jim rovněž i jisté mentální a psychologické zázemí. Když se člověk ocitl mimo tento kontext, byl nucen si vytvářet tyto vztahy sám, a to už na základě své vůle a osobních preferencí. A vzniká tak společnost (Gesellschaft). Jelikož jsme před chvílí zmínili vůli, musíme také pokračovat dále: ve společnosti, kde tradiční pravidla už nemají takový význam, se vůle jednotlivců střetávají a zápasí o moc, tudíž z pohledu teorie moderní společnost se definuje jako trvalý boj o moc v podobě politiky, která je výsledkem snahy a konfliktu, a proto můžeme mluvit o fenoménu, kterému říkáme veřejnost, což je vzhledem k tématu naší práce velmi důležité, protože právě ve veřejném prostoru vzniká potřeba médií jakožto nástrojů ovlivňování a vytváření veřejného mínění.¹

1.2 Cyklická teorie

Tzv. cyklická teorie tvrdí věc opačnou, a to, že k žádné reálné transformaci společnosti nedochází, ale mění se jen kombinace již existujících prvků. A jak už naznačuje název samotné teorie, jde zde pouze o střídání rozvoje a úpadku. Základní otázkou pro tuto teorii je původ elit, respektive kdo a na jakém principu je generuje. Uvedeme zde dva autory, kteří, jak se nám zdá, nabízejí hypotézy s poměrně jasným multikauzálním charakterem. Prvním bude Vilfredo Pareto, jenž má svůj koncept střídání elit. V. Pareto dochází formálně k závěru, že společnost má pyramidální strukturu, na jejíž vrcholu se nacházejí elity. Ty jsou vnímány jako taková sociální vrstva, jež udává směr celé společnosti, a tak do velké míry určuje její život. Zřejmě proto je Vilfredo Pareto velice skeptický ve vztahu

1 OSVALDOVÁ, Barbora. *Česká média a feminismus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 158 s. Gender sondy; sv. 1. ISBN 80-86429-31-8. s. 27

k demokratickým režimům a charakterizuje je jako spíše "plutodemokratické", nebo také demagogické plutokracie. Předpokládá tak, že existuje jakýsi univerzální princip fungování společnosti, nebo zákon, v souladu s nimž elity vždy klamou masy. V souvislosti s tím také zavádí pojem apatie mas.² Z dnešního hlediska se může jevit, že Vilfredo Pareto měl poměrně naivní představu o tom, jak by se měly elity chovat, aby se zachovala společnost, a tudíž i ony samotné, protože právě v této společnosti mají příslušný sociální status. Předpokládá totiž, že pro úspěšný rozvoj společnosti je nutná jakási sebereflexe elit. Ta by se měla projevit především tak, že vždy v příhodné době bude docházet k určité rotaci. Jakým způsobem? Podle tohoto konceptu elity by si samy měly rekrutovat nejschopnější "kádry", a to i z řad těch, kteří mezi elity nepatří. Vilfredo Pareto tvrdil, že v opačném případě příslušná společnost podlehně stagnaci a úpadku, což způsobí násilnou rotaci elit v podobě revoluce. V průběhu celého sledování, jak se vyvíjí Paretovy myšlenky a i jak tvrdí on sám: tím, co určuje elity jsou schopnosti. Téměř to samé hlásá i další průkopník cyklické teorie Gaetano Mosca, jenž mluví o vlastnostech, které vytvářejí elity. Jde především o organizační schopnosti, díky jimž představitelé elit dokázali obejít ostatní členy společnosti a získali tak rozhodující pravomoc a prostor k prosazování svých zájmů.³ G. Mosca se domníval, že jakákoliv společnost se dělí na vládnoucí menšinu, tzv. politickou třídu (political class), tedy elitu a jí podřízenou většinu. Vládnoucí třída uskutečňuje své funkce na té zásadě, že má monopol na moc a využívá všech její výhod, a tak většina populace také plní vůli této třídy a v neposlední řadě ji také materiálně zajišťuje. Tato situace je rovněž zajímavá z hlediska mediálních studií, protože pak i média téměř ihned začínají plnit funkci socializační a výchovnou, především tedy přispívají k ospravedlňování stávajícího rozložení sil, moci a majetku.

²PARSONS, Talcott, ed. *Theories of society: foundations of modern sociological theory*. New York: Free Press of Glencoe, c1961. s. 552-556.

³NYE, Robert A. *The anti-democratic sources of elite theory: Pareto, Mosca, Michels*. Beverly Hills: SAGE, c1977. ISBN 08-039-9872-4. s. 24.

1.2 Teorie rovnováhy

Když se dostaneme k teorii rovnováhy, tak zde se nám jeví jako nepodstatnější to, jak příslušná teorie a její zastánci charakterizují politiku. Domníváme se, že o rozvoj této teorie se zasloužili hlavně Alexander Eckstein, Karl Deutsch, David Easton a Talcott Parsons. I když v mnohých ohledech se podstatně liší, spojuje je třeba pohled právě na politikum. Vnímají ho spíše jako funkci samou o sobě a nekloní se k názoru, že by mělo dějiny, třeba ve smyslu teleologie. Základní logikou je zde logika kybernetiky, kde vývoj je vyvoláván v podstatě tlakem ekonomiky a kontroluje se kulturním modelem s vlastní identitou, což často způsobuje zablokování společnosti. Při takovém pohledu na věci se politické změny jeví jako pouhé readaptace na nové podmínky. Ulrich Beck činí určité zobecnění, a to pojmem "kontejnerová" společnost. Jde o společnost právě moderní, kde začínají platit určitá axiomatická pravidla a dohlíží na ně stát, ovšem stát moderní, tedy národní a sekularizovaný, oproštěný od sakrálních mýtů svého původu. "To je vyjádřeno v tom, že společnosti jsou z definice podřízeny státům, společnosti jsou státní společnosti, společenský řád znamená státní řád."⁴ Jak jsme uvedli výše: vývoj probíhá v mantinelech, které stanoví kulturní model, tudíž existuje pouze určitý počet směrů, kudy se může vyvíjet, a tak každý následující krok je doprovázen sebekontrolou a potvrzováním vlastní očekávání, a proto jsou "podle metafory organismu" sociální systémy rozděleně a uspořádaně navrženy a vydiferencovány do vlastních světů hospodářství, politiky, práva, vědy, rodiny atd. s jejich vlastními "logikami" ("kódy"). Tudíž společnost prostřednictvím státního aparátu potvrzuje sama sebe a "vytváří kontejner teritoriální jednotky, v níž jsou sbírána data do systematických statistik o hospodářských a sociálních procesech. Tímto způsobem se kategorie státního sebepozorování stávají kategoriemi empirických sociálních věd, takže potvrzují sociálně vědní byrokratické definice reality."⁵

4BECK, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-123-9. s. 36.

5BECK, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-123-9. s. 36.

1.3 Teorie konfliktu

Přehled tzv. starších teorií modernizace bychom chtěli završit teorií konfliktu. Kromě tradičních autorů, tedy Karla Marxe a Friedricha Engelse, zařadili bychom sem i sociologa a politologa Nicose Poulantzase, jenž spolu s Louisem Althusserem je jednou z klíčových postav strukturalistického marxismu a usiluje ve svých myšlenkách o kombinaci ortodoxního leninismu s eurokomunismem. Mimochodem Nikos Poulantzas ve Francii byl rovněž unesen existencialistickým marxismem Jeana-Paula Sartrea a Simone de Beauvoirové, pro něž také psal do časopisu *Les Temps Modernes*.⁶ Zdá se nám, že zde je kladen důraz na jakýsi zlom, respektive kvalitativní proměnu, ke které dochází v důsledku zvýšení kvantity příslušného sociálního jevu. Často se to přirovnává k hromadění uranu při tvorbě zbraní hromadného ničení: uran se hromadí a nic se neděje do okamžiku, než se překročí tzv. kritické mez (nad určité množství), a proto následně dochází k explozi. Domníváme se, že za největšího průkopníka je v daném kontextu právem považován Karel Marx, který začíná operovat s kumulací zisku a pracuje s pojmem nadhodnoty, a proto kardinálně mění metafyziku nazírání na lidskou práci. Spolu s tím převrací naruby Hegelovu dialektiku a za prvotní je pokládána látka s její nejzákladnější vlastností, kterou je pohyb. A ten pohyb je právě vždy dopředu, a to ne tolik v geometrickém smyslu trajektorie jako právě ve smyslu kvalitativní změny. A tak myšlení, zejména myšlení filozofické se stává odrazem tohoto pohybu. Tento pohyb látky, který je samozřejmě primární a zadává tón všemu ostatnímu, se nejlépe zračí ve způsobu výroby a v neposlední řadě i ve vlastnictví výrobních prostředků. Zároveň už zde není tak výrazný protiklad tradice vs. modernita a vlastně vývoj toto napětí oslabuje. Zde se nám vynořuje další důležitý pojem marxistické politické filozofie, a to revoluce. Při termínu „revoluce“ se všem většinou vybaví četné nepokoje, požáry, barikády a otevřené střety s představiteli represivních složek. Ano, to všechno onen pojem může zahrnovat, ale jen v případě, že vedení dlouhou dobu nezohledňuje zájmy svých podřízených. Při nedostatku zprostředkování dojde ke kumulaci společenské nespokojenosti, jež potom vybuchne nějakou krvavou revolucí. Zde mohou posloužit příklady třeba Velká francouzská

⁶Stuart Hall, «Nicos Poulantzas: State, Power, Socialism», *New Left Review*, I / 119, January-February 1980, s. 61.

buržoazní revoluce či Říjnová revoluce v Rusku. A právě proto v severských zemích skoro žádná podobná revoluce se nemusela konat, neboť se dělá neustále a soustavně v podobě pořád se reformující společnosti, kterou už v dobách vrcholného středověku můžeme pokládat za svým způsobem občanskou. Revoluce coby zprostředkování politické participace byla permanentní, protože vůle nižších vrstev vždy měla odraz v rozhodnutích vlády.

„Marx neabsolutizoval ani revoluce jako nástroj dějinné přeměny. A věděl, že revoluce mají velice pestré škálu užitých prostředků, od tzv. legálních až po využití ozbrojené moci. Pro něj je příznačné analyzování daného stavu ekonomiky, politické struktury i kulturně ideologické stránky společnosti, třídní struktury.“⁷ Proto zotročení progresivních prvků a všeho, co jakkoliv vyniká, spočívá v tom, že se prohlásí za nepřírozené, protože za "přírozené se chápe to obecné, které zapadá do účelových souvislostí společnosti.“⁸ A právě proti takovému panujícimu všeobecnému je vždy revolta.⁹ Stát proto je zde (v konfliktní teorii) především organizací moci a plní ideologickou kontrolu členů společnosti, což jsme před chvílí naznačili Beckovou sociálně vědní byrokratickou definicí reality.“¹⁰ Domníváme se však, že je třeba zdůraznit, že v konfliktní teorii stát sice může plnit a plní mnoho užitečných rolí, ale jeho pozice není bezpodmínečně stabilní a také představitelé konfliktní teorie někdy předpokládají oslabení státu, či dokonce jeho zánik, a to postupným omezováním neustálých intervencí státu do sféry soukromého života. Toto přesvědčení sdílejí de facto i představitelé tzv. sovětské doktríny a i když pozorujeme to, jak stát hájí, tak je to dle jejich tvrzení nezbytné právě v této době (například musí chránit před trhem takové sféry jako školství, zdravotnictví atd.), než celá společnost dojde k plnému vědomí solidarity a způsobí tak kvalitativní proměnu. Až za těchto okolností filozofie v plnosti vstoupí na půdu každodenního života a vymytí vykořisťování, protože člověk získá vše potřebné vždy od přírody jakožto svého

7RANSDORF, Miloslav. *"-- není všem dnům konec"*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. ISBN 80-736-0537-6. s. 168

8ADORNO, Theodor W. a Max HORKHEIMER. *Dialektika osvícenství: filosofické fragmenty*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Knižovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-267-7. s. 177

9RANSDORF, Miloslav. *"-- není všem dnům konec"*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. ISBN 80-736-0537-6. s. 190

10BECK, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-123-9. s. 36.

základního kosmogonického principu, jenž má každému jedinci zajistit vše potřebné k rozvoji a seberealizaci. Velmi výstižně to vyjádřil významný sovětský filozof Evald Iljenkov v knize *Kosmologie ducha* z roku 1955, v níž dává jasnou odpověď na otázku, proč existují na světě rozumní tvorové. Podle Iljenkovovy teorie matka-příroda předurčila rozumným tvorům, aby zejména obětováním se vzdorovali vesmírné entropii, a uskutečňovali tak návrat umírajících světů k výchozímu "ohnivému" stavu. Smrt myslícího ducha se tak stává tvůrčím aktem zrození nového vesmíru a nových rozumných tvorů v něm. Abychom pochopili kontext Iljenkovovy filozofie, musíme pochopit, co pro Evalda Iljenkova filozofie znamenala. Evald Iljenkov nevnímal filozofii jako abstraktní vědu "zabývající vším", nýbrž jako poznání idejí jakožto forem, které jsou totožné s myšlením a bytím. A právě tyto objektivní a univerzální formy myšlení se definují jako produkty a schémata lidské činnosti, které vytvářejí svět kultury a myšlení.¹¹ Stát byl vnímán jako věc dočasná, která je nyní nutná, aby ubránila dobré výdobytky, zkrátka aby ubránila revoluci, jakožto jev společenského zprostředkování moci. To však neznamená, že stát je něco, co je nutno přežít, tedy nenese to aspekt jen negativní, nýbrž také i pozitivní: jak by nejspíše řekl Miachil Suslov, že to je doba, kterou je třeba patřičně reflektovat a prožít.

1.4 Současné směry

V současné době je velké množství teorií. Domníváme se však, že všechny určitým způsobem, byť možná někdy pouze do jisté míry, navazují na ty, které jsme popsali výše. Ale jelikož objektem našeho zkoumání jsou politické strany, považujeme za důležité zmínit alespoň dvě teorie, o nichž si myslíme, že v moderní politologii jsou nejpopulárnější, a to: sociologie modernizace a sociologie rozvoje. Do sociologie modernizace se zpravidla řadí Shmuel Eisenstadt, Gabriel Almond a Wilbert E. Moore. Všechny je totiž spojuje to, že se zabývají, jaké "podmínky" na vstupu do industriální etapy vývoje měla každá společnost a jaké to potom mělo následky. Mezi nejvýznamnější představitele sociologie rozvoje dle našeho názoru patří Walt Rostow, Edward Shils,

¹¹NAUMENKO, Lev. Evald Il'enkov and World Philosophy. *Studies in East European Thought* [online]. 2005, 57(3-4), 233-248 [cit. 2018-04-12]. DOI: 10.1007/s11212-005-1409-z. ISSN 0925-9392. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s11212-005-1409-z>

Henrik Dahl a Lucian Pye. Jako společný jejich jmenovatel, na jehož základě jsou zařazeni to této kategorie, bychom uvedli zaměření akademického zájmu na problematiku tzv. třetího světa a transformace

1.5 Modernizace a modernita

Z výše uvedeného vidíme, že jsme vlastně nuceni pracovat ihned se dvěma pojmy, tedy: modernizací a modernitou. Modernizaci budeme nahlížet hlavně jako politicky motivovaný a zacílený projekt směřující k vytvoření moderní společnosti. Jelikož zde alespoň podvědomě tušíme nejednoznačnost tohoto pojmu, budeme v kontextu modernizace se soustředit na otázky typu: co je moderní? a kdo, nebo co napomáhá, či může napomoci k prosazení moderní společnosti?

Modernitu však budeme vnímat především jako stav společnosti v určitém stadiu vývoje a vysvětlení, jak k tomuto stavu došlo. Zásadní proto pro nás bude se soustředit v tomto ohledu na povahu moderní společnosti, na síly, které ovlivnily a případně ovlivňují její vznik a procesy, které ke vzniku moderní společnosti vedli.

Tady právě docházíme k momentu, který je také pro naši práci relevantní, tedy požadavku transparentnosti. A právě v souvislosti s transparentností média hrají klíčovou, nebo téměř klíčovou roli, protože často můžeme slyšet, jak se snaží prezentovat jako střežící pes demokracie a podobně, a hlásají o sobě, že jsou právě těmi, kdo na tu transparentnost nejvíce a nejefektivněji dohlíží. Je pravda, a potvrzuje to i Zygmunt Bauman, že požadavek na průhlednost a transparentnost "nejsou jako takové moderními vynálezy. Ve všech dobách i na všech místech byly koneckonců nezbytnými podmínkami lidského spoluzití, neboť nabízely onu špetku jistoty a sebedůvěry, bez nichž by byl každodenní život zcela nemyslitelný. Jedinou moderní novinkou bylo postavení transparentnosti a čitelnosti jakožto cíle, který je třeba systematicky sledovat - jakožto úkolu, něčeho, co je po předchozím pečlivém rozvržení s pomocí expertizy specialistů stále nutno vnucovat vzpurné realitě."¹² V tomto případě role médií stoupá ještě více, protože

¹²BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. Souvislosti (Mladá fronta). ISBN 80-204-0817-7. s. 45.

požadavek na transparentnost se stává nejen nezbytnou součástí společenského života, ale dokonce i primární veřejnou objednávkou. Získávají tak nejen pole působnosti a finanční zajištění, ale také obrovskou moc, neboť mohou informovat o všem, a tudíž v každé zprávě mohou posunout důraz, čímž se posune i význam a v konečném důsledku i názor veřejnosti. Když se Walter Lippmann věnuje ve své knize *Veřejné mínění* rychlosti a srozumitelnosti uvádí různá technická omezení novinářské práce, která byla pro jeho dobu typická. Samozřejmě dnes je situace mnohem lepší, ale i přesto (i když vezmeme v potaz odloženou sledovanost), tento prostor nestačí a mediální sdělení musí být kódifikována, což sice vychází z praktické nutnosti, ale jak se přišlo na Birminghamské škole pod vedením Stuarta Halla, autor může zakódovat žádoucí význam, který recipient ze sdělení vyrozumí, aniž by přišel na to, že mu byl vnuknut příslušný hodnotový soud, což se samozřejmě nemusí, ale velmi může nastat.¹³ Ovšem Walter Lippmann vidí nebezpečí i v kódování, které vychází z ryze technicistních důvodů: "Tato omezení našeho přístupu k prostředí se kombinují s nejasností a složitostí samotných skutečností, zamlžují přesnost a správnost vnímání, umožňují zavádějícím fikcím, aby se vydávaly za proveditelné ideje a zbavily nás odpovídajících prostředků kontroly nad těmi, kdo se nás vědomě snaží klamat."¹⁴ Vstupuje tak do hry otázka, která je významná ve všech oblastech lidského života, ovšem v novinářské práci se umocňuje tou obrovskou zodpovědností, kterou práce s informacemi a publikem obnáší. Je to otázka žurnalistické etiky, vždyť média ovlivňují, či dokonce i vytvářejí veřejné mínění, které se pak projevuje ve volebním chování, a tudíž má bezprostřední dopad na formování legislativních a exekutivních orgánů a jejich personálního složení, k čemuž neodmyslitelně patří tvorba vládního programu a jeho naplňování, tudíž i záležitosti, které jsou výsostně ideové. Otázka etiky se tak proměňuje v zásadní otázku pro média. Proto je nutno nejen nahlédnout k problematice etiky v médiích, ale také zohlednit jejich specifika a pokusit se odpovědět na to, zda etika v médiích je vůbec možná.

13DURHAM, Meenakshi Gigi a Douglas KELLNER, ed. *Media and cultural studies: keywords*. Malden, Mass.: Blackwell Publishers, 2001. *Keywords in cultural studies*, 2. ISBN 06-312-2096-8. s. 171.

14LIPPMANN, Walter. *Veřejné mínění*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0939-3. s. 70

2 Otázka etiky v médiích, její specifika a nutnost

Zdá se, že otázka etiky je při práci novináře téměř nevyhnutelná, ovšem jde-li tu zájem o žurnalistiku seriózní. Velmi významně se k doзору nad žurnalistickou etikou v České republice hlásí Syndikát novinářů České republiky, který se definuje jako dobrovolné profesní sdružení novinářů, jehož "členem se může stát každý aktivní novinář, ať už pracuje na stálý pracovní poměr, nebo volně spolupracuje s několika redakcemi. Člen je povinen dodržovat Stanovy a především řídit se Etickým kodexem novináře. Syndikát novinářů je politicky neutrální, nezávislý na ideologických, náboženských, politických a ekonomických státních i soukromých strukturách. Aktivně se angažuje za svobodu shromažďovat, analyzovat a šířit informace prostřednictvím tištěných a elektronických médií, svobodu vyjadřovat názor včetně svobody kritizovat, oponovat vládám a politickým a ekonomickým strukturám, veřejným nebo soukromým."¹⁵ V této dimenzi však narážíme na řadu problémů s tím spojených. Především je mnoho definicí stejných pojmů, což by možná nepředstavovalo tak velkou obtíž, kdyby se nejednalo o pojmy, které mají naprosto zásadní vliv na tvorbu mediálních obsahů a na chování novinářů, kteří mají nejen hledat pravdu, ale dokonce musí ji najít v kontextu konkrétní doby. Například Brian McNaire konstatuje, že pokud pomineme revoluční změny v Evropě, které mají své historické místo kolem roku 1989, tak v každém dějinném období média pěstují a podporují celospolečenskou shodu na klíčových hodnotách, i když je jasné, že tento soubor hodnot je do jisté míry relativní, protože ani politické či ekonomické okolnosti nemohou garantovat jeho trvanlivost a jelikož v tržním prostoru existuje obrovské množství mediálních subjektů, jakékoliv paradigma může být nejrozumnějšími způsoby přezkoumáno či podrobeno silné kritice.¹⁶ Je podle nás velmi důležité zmínit i roli, kterou hrají technologie. Dokáží totiž velmi výrazně ovlivnit naše vnímání těch situací, ve kterých se ocitáme, čímž formují i naše chování v závislosti na tom, jak a kam posouvají naše mravní hranice. Podle Zigmunda Baumana klíčové události přinesl vojenský průmysl na počátku 21. století. Tvůrcům a vynálezům technologií pro armádu se podařilo

¹⁵Syndikát novinářů ČR, z.s.. *Syndikát novinářů ČR, z.s.* [online]. Copyright © 2017 Syndikát novinářů České republiky, z. s. [cit. 12.04.2018]. Dostupné z: <https://syndikat-novinaru-cr-z-s.webnode.cz>

¹⁶MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Vyd. 1. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2004. [ISBN 8071788406](#). str. 35

jakýmsi způsobem rozptýlit osobní zodpovědnost cestou tzv. „depersonalizace“, která podle Z. Baumana mnohem více přesahuje představy, které například mohli mít George Orwell či Hannah Arendtová.¹⁷ „Samonaváděcí“, „inteligentní“ střely a „drony“ převzaly pravomoc rozhodovat o cílech jak od řadových, tak od nejvýše postavených představitelů vojenského soukolí. Řekl bych, že došlo v oblasti smrtící síly zbraní, nýbrž ve sféře „adiaforizace“ vojenského zabíjení (tzn. ve sféře odstraňování mravního hodnocení).¹⁸ Jsme si vědomi, že někomu se může zdát, že podobné vymoženosti v oblasti obrany málo souvisí s novinářskou prací, ale my jsme přesvědčeni o tom, že zde je velmi bezprostřední spojitost. Technologie pronikají čím dále, tím více do všech sfér našeho života a hlavně moderní komunikační technologie představují pro média, potažmo pro novináře velmi významnou platformu pro šíření svých mediálních obsahů a ty často mají svým cílem ovlivnit stanovisko příjemce. Zdá se nám, že v takovém případě je nezbytně nutné věnovat velkou pozornost argumentům, a to jak svým vlastním, tak i cizích, protože lidé argumentují subjektivně a jejich předpoklady jim slouží jejich vlastní názory a právě na základě těchto přesvědčení člověk často usuzuje, že ony samotné (názory příslušného jedince) se odvíjejí od jakýchsi základních, všeobecně uznávaných hodnot. Dokonce při takové argumentaci mohou mít pokusy o využití objektivních fakt, ta však musí odpovídat takové logice, která povede k závěrům, které se argumentátorovi právě hodí.¹⁹ Materiál (například v podobě různých kulturních vzorců, folkloru, literatury, filmu atd.), z něhož jsou podoby člověka a společnosti tvořeny, určuje způsob, jímž můžeme psát historii jejich vzájemného vztahu. Ptáme-li se, zda se tento vztah v běhu času proměnil a zda tato změna učinila člověka svobodnějším, než byl dříve, pak pozorně zkoumáme sdělení, jež člověk od „společnosti“ to jest od těch lidí, kteří v jeho myšlenkách a citech něco „znamenaají“ dostává. Čím je toto sdělení méně monotónní, čím méně má povahu nezpochybnitelného a nezpochybňovaného, kategorického příkazu, který neumožňuje a nepřipouští žádnou

17BAUMAN, Zygmunt a David LYON. Tekutý dohled . Vyd. 1. Olomouc: Broken Books, 2013. ISBN 9788090530911. str. 8

18BAUMAN, Zygmunt a David LYON. Tekutý dohled . Vyd. 1. Olomouc: Broken Books, 2013. ISBN 9788090530911. str. 8

19THOMPSON, Mel. Přehled etiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 8071788066. str. 37

vlastní úvahu, tím svobodnějším se nám jeví člověk, který je vystaven jeho působení.²⁰ Ovšem v tomto případě nemůžeme si nepoložit otázku, jak se máme zorientovat v otázkách etických, když žurnalistická, potažmo profesní etika si dělá zásadní nároky na nositelku univerzálních principů lidského chování, bez nichž by společnost byla o něco velmi významného připravena. Zvláště je těžké odpovídat na otázky typu: "Co je etika?" v kontextu postmoderní filozofie, která kromě složitosti pojmů ještě jim ani nedovoluje získat statický charakter a neustále je sama zpochybňuje. Při definici každého pojmu nejen zdůrazní, že se jedná pojem relativní, ale dokonce si položí otázku: "Jaký je význam pojmu "POJEM"? Volba potom už není jen dostupná, ale dokonce i nutná, jako to můžeme vidět na příkladě B. Spinozy, kde svoboda je poznána nutnost.²¹ Ale svoboda ve výběru paradigmatu znamená zároveň i možnost zvolení diametrálně protichůdných cest, a to i ve stejném politicko historickém kontextu. Zatím co třeba anglický empiristický filozof John Locke opravdu věřil, že nejen jedinec a i celé národy se dají naučit dobru, aby všichni mohli žít v jakémsi spravedlivém a příznivém, nebo dokonce řekněme demokratickém (v chápání tehdejší doby) zřízení.²² Tak třeba jiný anglický, v tomto případě již spíše politický, filozof Thomas Hobbes, byť neodmítal úplně možnost výchovy lidí, ovšem říkal, že vždy musíme počítat s tou padlou stránkou lidské přirozenosti a že život lidí, je jaká válka všech proti všem(bellum omnium contra omnes), proto koneckonců máme tu monopol legálního násilí v podobě státu, abychom se vzájemně nevyhubili,²³ což je potom právě problém v politice mezinárodní, kde taková mocenská autorita chybí a s čím dál větším pokrokem vzrůstá i možnost vzájemného zničení. Státy se proto často sdružují do určitých spolků, a to i za účelem obrany. Tato spolupráce však vyžaduje velmi vstřícný přístup všech její účastníků, protože i bez ohledů na kvalitu plnění závazků mohou vznikat různé pochyby. Můžeme si vzpomenout, jak v devadesátých letech,, často se objevovaly

20BAUMAN, Zygmunt. Úvahy o postmoderní době. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429113. str. 62

21Spinoza Baruch (Benediktus). [online]. Dostupné z: <https://leporelo.info/spinoza-baruch-benediktus>

22RÖD, Wolfgang. Novověká filosofie. II, Od Newtona po Rousseaua. Překlad Jindřich Karásek. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2004. 579 s. Dějiny filosofie; sv. 9. ISBN 8072981099 str. 61

23HOBBS, Thomas. *Leviathan, aneb, Látka, forma a moc státu církevního a politického*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-807-2981-069. s. 28.

obavy, zda v důsledku dalšího uvolnění mezinárodního napětí nenastane eroze NATO.“²⁴ Navíc etické chování médií je často probíráno v souvislosti s určitými tlaky. Kdyby se někomu mohlo zdát, že moderní doba tlaky jistým způsobem odstraňuje, tak Zygmunt Bauman je jiného názoru: "Postmodernita neruší moderní tlaky. Pouze je nahrazuje jinými, novými, vlastními. Decentralizuje je, dekondukuje, rozptyluje a privatizuje."²⁵ Bude proto pro nás klíčové pochopit charakter těchto nových tlaků, a to nejen deskriptivně, ale třeba i s pochopením toho, jak se například moderní trendy v politice, které současná politologie často definuje jako prezidencializace politiky (presidentialization of politics), se interdisciplinárně prolínají s mediálními studiemi a jednotlivými žurnalistickými praktikami a které z nich jsou pro naši práci nejvíce relevantní vzhledem k situaci, v níž se ocitla politická a mediální scéna v České republice.

Novináři informaci nejdříve získávají a pak je šíří. Je tu proto nutnost umět pracovat se zdroji. Ty mohou mít nejrůznější povahu, a proto často vyžadují velmi specifický přístup. Často například chtějí zůstat v anonymitě. Domníváme se, že z hlediska bezpečnosti nebo z čistě lidského hlediska je to pochopitelné. Zřejmě i proto § 16 Tiskového zákona to umožňuje: „Fyzická osoba nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v periodickém tisku, má právo odepřít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu těchto informací.“²⁶ To znamená, že osoba, která tyto informace získala, nebo se určitým způsobem účastnila jejich zpracování či zveřejnění v periodickém tisku nemusí soudům či jiným státním orgánům prozrazovat to, jak se k ní tyto informace dostaly, nemusí jim poskytovat další obsah těchto informací a nemusí jim ani vydat věci, které by původ těchto informací či obsah s tím související například jen naznačily.²⁷ Ovšem i toto právo nemá žádný neomezený charakter. Například nelze uplatnit, pokud by tím novinář pomáhal pachateli trestného činu a chtěl by mu tak pomoci

24 ALEŠKA, Vladimír. KBSE/OBSE: minulost, přítomnost, perspektivy. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 807184408X. s. 14.

25 BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2911-3. s. 60.

26 § 16, Zákon č. 46/2000 Sb. ze dne 22. února 2000, o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů

27 ROZEHNAL, Aleš. *Mediální zákony: komentář*. Praha: ASPI, 2007. Komentáře (ASPI). ISBN 978-80-7357-304-1. s. 23

vyhnout se trestně právní zodpovědnosti. Tím by novinář nadržoval pachateli a sám by mohl být potrestán trestem odnětí svobody, a to až na tři roky. Je však pravda, že jeho jednání by nemuselo být kvalifikováno jako nadržování pachateli, pokud by tím pachatelem byla osoba blízká. Nicméně jsou zločiny, kde ani blízké osobní vztahy nemohou sloužit před zákonem jako ospravedlnění. Těmi jsou například vlastizrada, rozvracení republiky, teror, teroristický útok, záškodnictví, sabotáž, vyzvědačství, účast na zločinném spolčenní, genocida a v této řadě je také i opatření majetkového prospěchu.²⁸ Jsme si vědomi, že pro někoho může být překvapivé, že téměř všechny vyjmenované zločiny, při nichž v žádném případě nelze právo na ochranu zdroje uplatnit, nejsou například mravního rázu, ale jsou namířeny proti státu, potažmo proti společnosti. Můžeme se tak alespoň částečně domnívat, že v některých případech, které jsou hodnoceny jako zločiny zvláštního nebezpečí, existuje jistá podřízenost jednotlivce většině, tudíž i novinář toto pravidlo musí reflektovat a počítat, že ve vztahu k demokratické společnosti je vázán určitými imperativy, které jiné etické zásady přesahují, ovšem „jen“ z pohledu zákona. Znamená to tedy, že novinář má za povinnost tyto normy plnit, nemusí však s tím ztotožňovat své přesvědčení. Domníváme se, že stát i v dnešní době, kdy usiluje o to, stát se místem otevřené společnosti („open society“), jak ji definuje rakouský filozof Karl Popper, stále odpovídá tomu, aby byl tím, co má do jisté míry absolutní monopol násilí na určitém území, a to, jak zdůrazňuje Max Weber, násilí legitimního, tzn. že jeho uplatnění může, nebo dokonce musí být vymahatelné soudní cestou.

2.1 Stručná všeobecná charakteristika trendů a také tlaků, které ovlivňují mediální a politickou sféru.

Dříve než přistoupíme k rozboru mediální tematiky a vzájemné reflexe mediální sféry a sféry politické. Zkusíme uvést příklad, který bude skutečně vzorový. "Vzorový" v tom smyslu, že se bude jednat skutečně o zemi s liberální demokracií. I když se takových zemí najde řada, alespoň podle formálního ústavního pořádku, považujeme za nutné uvést

²⁸ROZEHNAL, Aleš. *Mediální zákony: komentář*. Praha: ASPI, 2007. Komentáře (ASPI). ISBN 978-80-7357-304-1. s. 25.

zemi, kde by nebylo tak snadné vznášet námitky typu, že to je země bývalého východního bloku, a proto určité institucionální prvky třeba neplatí (částečně, nebo v plné míře). Proto jsme při výběru vyloučili země, které by B. Badie kvalifikoval jako neopatrimoniální systémy, kde při nedostatku veřejné sféry dochází k personifikaci politiky, kdy lidé volí příslušný politický subjekt nikoliv pro jeho ideologické zařazení a program, nýbrž pro mediální obraz kandidáta či třeba tzv. první pěti v případě politické strany. Volič se v takovém případě řídí velmi málo svým politickým smýšlením a ideologií, ale spíše statusovou identitou, o kterou usiluje. Stává se tak obětí toho mediálního obrazu, respektive stereotypu, jemuž chce odpovídat, ale daleko ne vždy tomu tak skutečně je. Mezi tyto, jak říká B. Badie, neopatrimoniální systémy lze často zařadit systémy postkoloniální a postkomunistické. Rovněž samozřejmě vyloučíme i režimy, které Samuel Huntington ve své knize *Political order in changing societies*²⁹ nazývá pretoriánské. Ty S. Huntington dělí hlavně na oligarchické, radikální a masové, ale pro všechny je typická nefunkčnost (částečná, nebo úplná) veřejných institucí a nedozírná moc oligarchie.

Pro účely naší práce budeme nazírat na politický systém Finské republiky jako na klasický příklad liberální demokracie. Je jasné, že v podobných otázkách asi nikdy nebude dosaženo jednohlasné shody napříč politiky, proto náš výběr byl odůvodněn některými fakty na začátku této kapitoly a zároveň bereme ohled i na genezi politického systému Finska a severských zemí vůbec, o niž jsme se zmínili v podkapitole Konfliktní teorie, kdy jsme mluvili o tom, že v severských zemích skoro žádná podobná revoluce (ve smyslu násilného převratu) se nemusela konat, neboť se dělá neustále (ve smyslu komplexního sociálního jevu zprostředkování politické participace) a soustavně v podobě pořád se reformující společnosti, v níž už ve XII. století existují fakticky parlamenty, tzv. riksdagy, které byly v podstatě zastupitelským orgánem, ve kterém zasedali představitelé různých stavů, mimo jiné i sedláci.

Proto se podíváme na případ Finska, abychom pochopili ty mediální trendy, které jsou příznačné pro současné liberální demokracie a zároveň abychom měli co nejmenší

²⁹HUNTINGTON, Samuel P. *Political order in changing societies*. New Haven: Yale University Press, 2006. xx, 488 s. ISBN 0-300-11620-9.

pokoušení ty trendy svést na problémy, které jsou vlastní právě těm politickým systémům, které jsme rovněž vyjmenovali na začátku této kapitoly.

Jak dokazuje studie Heikkiho Paloheima, i Finská republika je dobrou ukázkou toho, že i demokratické politické systémy začínají fungovat v souladu s logikou prezidencializace politiky, a to nezávisle na tom, jaký formální ústavní pořádek tato země má.³⁰ Logika prezidencializace se projevuje především tím, že stoupá moc a autonomie politických lídrů, a také tím, že politické subjekty (hlavně parlamentní strany) a jejich vedení se stále více orientují na prvenství v elektorálních procesech, zejména ve volební kampani.³¹ I když tento vývoj politiky ve značné míře odráží neodstranitelné a nepředvídatelné okolnosti jednotlivých politiků a krátkodobé politické kontexty, může být (tento vývoj) daleko lépe vysvětlen procesy dlouhodobých strukturálních změn, které se týkají státu a veřejného prostoru. Takové změny nebo procesy zahrnují především internacionalizaci, respektive globalizaci přijetí politických rozhodnutí (the internationalization of political decision-making), změnu struktury masové komunikace a erozi tradičních štěpících linií,³² tzv. political cleavages (viz kapitola Štěpící linie).

Jde o to, že struktura masových médií ve Finsku se v posledních desetiletích radikálně proměnila. Tyto změny jsou velmi specifické zejména v souvislosti s klesající rolí stranického tisku, nárůstem televize a vznikem komerčních médií. V mediálním diskurzu tak došlo ke změnám, které mají dosti značný odraz v politické agendě. Tyto změny spočívají hlavně v následujících tezích, které Heikki Paloheimo charakterizoval jako veřejná doména v reálném čase (the public domain in real time), jednání skrze (přes) média (made in the media) a personalizace politiky (personalize politics).³³

30POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7. s. 263

31POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7. s. 263

32POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7. s. 263

33POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7. s. 263

2.1.1 Veřejná doména v režimu reálného času

Veřejnou doménou v režimu reálného času se myslí to, že současná politika se stále více stává veřejnou záležitostí právě v onom "reálném čase", a to pomocí médií. Zatímco dříve politici mohli nejdříve v klidu svá rozhodnutí činit a pak teprve je publikovat, dnes roztržka mezi těmito dvěma etapami je zkracována, protože média každý den sledují a vysílají politické události a zprávy, a proto většina bodů, které mají politici na pořadu dne se spojuje, ne-li kryje se, s agendou médií,³⁴ tzv. agenda setting, o niž bude podrobnější pojednání v kapitole Nastolování agendy.

2.1.2 Princip „Made in media“

Politická rozhodnutí a prohlášení stále častěji se přijímají v médiích. Spojitost v reálném čase mezi politickou a mediální agendou nutí mnohé politiky svá nejdůležitější politická prohlášení (political statement) činit spíše v médiích než v parlamentu. Nastala situace, kdy pokus vytvořit pořad dne pro média je nepřetržitou a důležitou součástí současné politiky.³⁵

2.1.3 Personalizace politiky

Média personifikují (personalize) politiku. Pro to je několik důvodů: za prvé ideologické rozdíly mezi politickými stranami se zmenšili, za druhé politické otázky často mají technický a tajný charakter, za třetí rozhodnutí národního státu často jsou přijímány v rámci komplexní přípravy evropského či globálního vývoje, za čtvrté agenda politických rozhodnutí stává se stále více populární, za páté média se snaží vyhýbat složitosti politických otázek tím, že upínají svoji pozornost na aktuální názory, konflikty a jednání

34POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7. s. 263

35POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7. s. 263

politických lídrů. Navíc pro komerční média je většinou mnohem výhodnější soustředit se na osobní život politiků.³⁶ Někteří mediální teoretikové používají proto pojem "bulvarizace" médií. Domníváme se, že zde je důležité se právě zaměřit na koexistenci médií a politických stran a v neposlední řadě i na způsob jejich kooperace.

2.2 Nutnost medializace pro politické strany a příčiny zvýšení této potřeby v dnešní době

Dříve, než přistoupíme k výzkumu vzájemné interakce médií a politických stran, s pomocí lingvistiky učiníme krátký náhled do toho, jak se proměňuje mediální komunikace v tomto ohledu a jaké prostředky musí upřednostňovat pracovníci médií ve své práci. Je pochopitelné, že druh těchto prostředků se přímo odvíjí od cílů, které sledují. Každý mediální pracovník musí umět pracovat s jazykem, protože to je nástroj jeho práce a je nezbytnou nutností. Znalost jazyka rovněž rozšiřuje možnosti komunikace s cílovou skupinou a nejen s ní. Nové výzkumy v lingvistice otevírají nové možnosti práce s jazykem a výrazně ovlivňují možnosti vyjadřování. Právě proto se v této podkapitole zaměříme na zkoumání ilokucí a perlokucí textů v médiích, abychom mohli lépe zhodnotit komunikační schopnosti při oslovení velkých mas.

36POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7. s. 264

3 Ilokuce a perlokuce textů v médiích, aneb politika dnes vyžaduje marketingovou zdatnost

Člověk, který umí úspěšně komunikovat, vždy přitahuje, ať už vědomě či nevědomě. Úspěšnost komunikativního jednání vždy byla aktuální a její nedostatek se často projevoval nejrůznějšími nedorozuměními. Ta měla zpravidla tragické následky jako třeba represe, války apod., zvláště pokud šlo o komunikaci meziskupinovou (např. mezi jednotlivými státními útvary). S novou silou se projevuje nutnost správného formulování jakéhokoliv vzkazu v naší, moderní, nebo možná dokonce postmoderní, době. Dnes ekonomickou a sociální stabilitu tolik nezaručují těžké odvětví hospodářství, které jsou samozřejmě také důležité, ale tzv. jemné dovednosti (soft skills). Komunikace a zejména masová komunikace se tak stává komoditou na marketingovém trhu. Při rozhovoru s Václavem Havlem v jednom ze svých výroků Dominik Duka poznamenal to, že vzhledem k zániku třídního rozvrstvení a diferenciaci společnosti v současné době v České republice i v jiných středoevropských zemích politické strany nemohou se opírat o voličskou základnu, která by byla ideově nějak přesně vymezena: " ... není možné obnovit politické strany na ideologiích XIX. století. Faktem je, že po listopadu 1989 byla zde určitá romantika, určitá iluze, až bych řekl, trochu mystická iluze typu, jak to vše bylo krásné (za první republiky). Ale nebyla jiná cesta a teď vidíme, že problém politických stran je, že mají malou členskou základnu a že nakonec velmi těžko generují dokonce i kandidáty. To vidíme, jak je musí hledat. Ale také vidíme, jak se ztrácí ta vazba, určitá zodpovědnost. (...) Vidíme, že ta společnost se natolik změnila, že kdybychom byli upřímní, tak ty historické politické strany už nemají tu politickou základnu, kterou by mohly oslovit tím svým. Například když vezmu sociální demokracii a dělnickou třídu, tak víme, že dělnická třída jako taková vlastně zmizela. Existují spíše zaměstnanci, ale dělníků je poměrně málo. Kdybychom brali zemědělskou stranu, tak ... Zkratka ta společnost se natolik změnila, že je v takovém politickém chaosu, který se potom chtě nechtě musí promítnout i do toho politického života. Takže ty politické vlastně nevědí, jakým způsobem oslovit, respektive stejným způsobem oslovují všechny. Pak se to zúží na jakési ikony těch politických stran a

u těch ikona někdy hraje roli spíše vizáž nebo politický šarm.“³⁷ Za takových okolností musí politické strany vytvářet svoji předvolební kampaň jako nabídku, přizpůsobenou poptávce politicky aktivních obyvatel příslušné země. Soutěž o podílení se na politické moci rovněž komplikuje stranický pluralismus, kdy, dejme tomu, pravicově orientovaná strana se musí zviditelnit nejen ve vztahu k levici, ale i ke svým konkurentům ze stran pravicových. Je tedy nutné oslovit voliče podobným způsobem, jak to dělají PR agentury a agentury reklamní. Předvolební boj tak, bez ohledu na to, jestli se nám to líbí nebo ne, se stává především bojem mediálním. Ostatně média již od samého vzniku byla vnímána jako nástroj ovlivňování veřejného mínění. Jak píše Robert W. McChesney ve své knize *Problém médií*, že „profesionální žurnalistika nevznikla přes odpor většiny vlastníků médií, ale naopak s jejich čilou finanční podporou.“³⁸ Právě proto se využívají všechny druhy dostupných prostředků masové komunikace. Ale vzhledem k formátu naší diplomové práce se v praktické části zaměříme na ilokuci a perlokuci v médiích (počítáme i billboardy). Konkrétně budeme zkoumat ilokuce a perlokuce jejich textů. Pokusíme se je zkoumat tak, jak je popsal John Langshaw Austin ve své knize *Jak udělat něco slovy*.³⁹ Jsme si však vědomi, že oné řečové akty (zvláště perlokuční nejsou vždy rozeznatelné, a proto počítáme se subjektivní interpretací, která však bude vycházet z objektivních předpokladů. Ostatně pojem „objektivita“, jak jej běžně chápeme, zde ztrácí svůj tradiční význam: třeba Jürgen Habermas říká: „Austin začíná odpoutáním od ontologie, která je upravena výhradně na objektivní svět jako souhrn existujících stavů věcí (...) Se svým pojmem ilokučního aktu otevírá jazykové analýze celé spektrum řeči.“⁴⁰

37Společný výsledek: Václav Havel a Dominik Duka 2011 — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 11.03.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10389664200-spolecny-vyslech/31129838012-vaclav-havel-a-dominik-duka-spolecny-vyslech/>

38 MCCHESENEY, Robert Waterman. *Problém médií: jak uvažovat o dnešních médiích*. 1. české vyd. Překlad Barbora Holubová. Všeň: Grimus, 2009, 2 ISBN 978-809-0283-121. str. 25

39 AUSTIN, John Langshaw. *Jak udělat něco slovy*. Praha : Filosofie, 2000

40 HORSTER, Detlef, Willem van REIJEN a Jürgen HABERMAS. *Jürgen Habermas: úvod k dílu*. Vyd. 1. Překlad Eduard Urbánek. Praha: Svoboda, 1995. Portréty (Svoboda). ISBN 80-205-0467-2. str. 23

4 Nezbytnost využití lingvistických a dalších souvisejících poznatků v dané sféře

Z výše učiněných závěrů vyplývá, že lidé nebo strany, ucházející se o podíl na státní moci, musí buď zaměstnávat odborníky ve sféře komunikace, nebo se obracet na agentury, které jsou k tomu určeny. V každém případě to však znamená, že při operacích podobného rázu je třeba zapojení lidí, kteří disponují poznatky v oblasti psychologie, sociologie a neposlední řadě také i lingvistiky. Zkušenosti z XX. století ukazují, že při spojení jednotlivých oborů se dosahuje výrazně lepších výsledků, proto začaly vznikat takové disciplíny jako například sociolingvistika, psycholingvistika, sociální psychologie a mnoho dalších. Ze stejných důvodů je velice vítáno, a občas dokonce i vyžadováno, aby při volební kampani tyto znalosti byly v personální unii. Je důležité si to uvědomit, protože jen tak bude člověk moci vidět předvolební slogany v širším kontextu, umět je správně dešifrovat a tím pádem jim porozumět.

5 Modely masové komunikace

Než přistoupíme k analýze jednotlivých mediálních sdělení, musíme zohlednit i faktory, které na ně mají vliv. Teoretici médií mezi ně často zahrnují následující věci: mediální produkci, publikum a jeho typy, mediální organizace a v neposlední řadě také otázka vlastnictví médií. Zastavíme se jen na těch momentech, které jsou z hlediska naší diplomové práce nejdůležitější. Pro jejich uchopení však je též důležité uvést způsoby, respektive modely masové komunikace, protože pokud chceme "popsat a vyložit jednání masových médií a prozumnout procesu mediální komunikace, musíme vycházet z nějaké sdílené představy o tom, co je podstatou procesu sociální komunikace obecně."⁴¹ Máme především dva ústřední modely nejen masové, ale komunikace vůbec: přenosový model a model kulturní. Přenosový model je v zásadě poměrně jednoduchý a je patrné, jak je ovlivněn procesem modernizace, industrializace a nástupem nových technologií. "Všechny moderní technologie, od silnic, přes vodní kanály a poštu po železnice, telegraf a telefon, sugerovaly představu, že podstatou moderní doby je schopnost v pravý čas přenést něco z jednoho místa na druhé."⁴² Zřejmě proto zde můžeme vidět, jak změna způsobu výrobních prostředků je velmi často téměř přímo úměrná i teoretickému uvažování. Komunikace se tu jeví vlastně jako jakási roura, kudy teče sdělení a vůbec nepočítá s překážkami na cestě až už vůbec ne s neschopností adresáta sdělení přijmout a správně ho pochopit. Přenosový model komunikace tak je "proces přenášení sdělení od nějakého zdroje (podavatele) k nějakému adresátovi (příjemci)."⁴³ Nebude však úplně férové vyčítat přenosovému modelu absenci zpětné vazby. Je však zajisté pravda, že se zde o ni nemluví explicitně, ale iniciativu v této situaci má sice jen zdroj, ovšem příjemce může reagovat. Zároveň Claude Shannon a Warren Weaver popsali přenosový model v roce 1949 jako: informační zdroj vysílá sdělení vysílači, vysílač vysílá signál sdělení prostřednictvím určitého kanálu, mezi kanálem a přijímačem probíhá interakce v podobě přijetí sdělení a přijímač zase interaguje s cílem, a to tak, že cíl přijímá sdělení. Weaverův a Shannonův výdobytek spočíval v tom,

41 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7. s. 46.

42 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7. s. 47.

43 JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7. s. 47.

že při fázi "kanál" zapracovali možnost intervence zdroje šumu, což dokázalo vysvětlit mnohé nezdařilé pokusy o komunikační události a také jistým způsobem výrazně obhájit přenosový model komunikace, na jehož základě Harold Lasswell vypracoval popis procesu masové komunikace na tom principu, že:

někdo

říká něco

někomu

nějakým kanálem

a s nějakým účinkem.⁴⁴

Kulturální model zase nemá tak striktně rozdělené role. Všechny detaily včetně významů samotných jsou spoluutvářeny všemi účastníky komunikace. Kulturální model "vnímá komunikaci jako konstruování sdíleného prostoru významů, v němž se příslušníci dané kultury pohybují (...) a klade důraz na skutečnost, že lidé spolu sdílejí svět společných významů, které berou jako samozřejmost, dávno předtím, než k formulaci nějakého sdělení dojde."⁴⁵

V tomto smyslu můžeme vnímat komunikaci jako kulturně podmíněnou. To ovšem může nést i rizika a nepochopení, protože některé akty, které třeba u lidí, kteří jsou z jiného prostředí, nesmí být kvalifikovány jako trestní čin, protože bychom byli obviněni z etnocentrismu. Zároveň když člověk se vzdá jasných kritérií, která by určovala jeho chování, tak může propadnout tak živelnému relativismu, že nebude vědět, kde se má zastavit. Můžeme si vzpomenout Fjodora Michajloviče Dostojevského: "Není-li Bůh, vše jest dovoleno!"⁴⁶ A když je vše dovoleno, kde se člověk zastaví?

44JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7. s. 49.

45JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7. s. 50.

46F.M. Dostojevskij. *Bratři Karamazovi*. II. svazek, VI. kapitola, konkrétně: "Není-li Boha, může člověk všechno. Všechno je dovoleno, jakmile rovnost duší před Bohem je vystřídána rovností pouhých nervových třásní před absolutní nulou, nicotou."

Zde pro nás může a určitě také bude hrát významnou roli otázka ideologií, které jsou v nejběžnějším významu znamenají jakýkoli více či méně soudržný soubor přesvědčení, postoje a názorů. "Vztah masových médií a ideologie se dostává do popředí zájmu sociálních věd právě pro skutečnost, že média v průmyslově rozvinutých kapitalistických společnostech zřetelně preferují některé hodnoty, postoje a představy."⁴⁷ Irena Žantovská ve svém článku z roku 2016 *Bulvarizace médií v kontextu současné společnosti* uvádí několik významných autorů a dochází k závěru, že se všichni uvedení shodují na tom, že "trivializace mediálních obsahů, která směřuje k ovlivnění hodnotových a postojových rámců masového publika, je politickým problémem a je zároveň jedním z typických úkazů dnešní doby."⁴⁸ Tím se myslí především obsah, nikoliv technické provedení. Jak například konstatuje Karel Hvíždala, že "že jsme do způsobu zpravodajství přinesli jako důležitý faktor rychlost a ona vytěsňuje obsah. Zpravodajství je dnes často postaveno na tom, že převádíme, že jsme schopní mít během čtyřiaadvaceti hodin reportéra kdekoli na zeměkouli. Mnohdy nám ale řekne méně než kterákoliv agentura. Nesdělujeme nová fakta, jen předvádí přítomnost a atmosféru: vítr a písek - jako třeba v Iráku za války - , který mu znemožňuje v klidu něco říci. Někdy ani nic kromě reportéra nevidíme. I vypovídací hodnota obrazu je skoro nulová. Zpravodajství jen v lidech v domácnostech vzbuzuje falešný pocit, že i oni jsou v te moment u toho, když se něco důležitého děje. Jde o simulaci blízkosti neštěstí, která je dráždivá. Obrazy nejsou zasazeny do kontextu, o který jde, zpravodajské redakce ani reportéři na takovou práci nemají sílu ani lidi, ani peníze, ani řádné archivy. Zevrubnější přístup vyžaduje namáhavou, úmornou práci, vyhledávání starých informací, analytické mozky, které dají fakta do nějaké nečekané souvislosti."⁴⁹

Již zmíněná Irena Žantovská dodává: "Pokud se zamyslíme na důvody, proč je právě tento problém aktuální právě dnes, pak v první řadě dojdeme ke konstatování, že

47JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7. s. 51.

48Otázky žurnalistiky: časopis pre teóriu, výskum a prax masmediálnej komunikácie. Bratislava, 2016, 59(1-2/2016). ISSN 0322-7049. s. 10

49HVÍŽĎALA, Karel. *Jak myslet média: eseje, přednášky, články a rozhovory 2004-2005*. Praha: Máj, 2005. ISBN 80-736-3047-8. s. 272.

klíčovým, startovním signálem byl vzestup postmoderního myšlení, rosazovaného liberální inteligencí v masovějším měřítku nejpozději od konce 60. let minulého století."⁵⁰ Nicméně i v této zdánlivé roztržitosti a neukotvenosti nezůstávají média ve svém jednání bez pravidel a směrnic, kterými se řídí. To však vůbec neznamena, že se nad nimi v každém případě koná násilí. Spíše naopak, určují si pravidla natolik, že někdy ani jeden další subjekt, dokonce ani v podobě státu, nedokáže jim v tom zamezit. Takovým způsobem se dostáváme k otázce nastolování agendy (agenda setting) médií, neboli přenosu významnosti témat, jeho významu a vlivu.

⁵⁰*Otázky žurnalistiky: časopis pre teóriu, výskum a prax masmediálnej komunikácie*. Bratislava, 2016, **59**(1-2/2016). ISSN 0322-7049. s. 10

6 Teorie nastolování agendy

Velmi se zasloužil o rozpracování teorie nastolování agendy (Agenda-setting theory) Maxwell McCombs, americký profesor žurnalistiky na Univerzitě v Severní Karolíně. Maxwell McCombs prověřil a potvrdil hypotézu, že sdělovací prostředky skutečně mají obrovský vliv na to, které otázky veřejnost považuje za nejdůležitější (the news media have a major influence on which issues the public considers important).⁵¹ Přitom za průkopníka v této oblasti považuje nikoliv sebe sama, nýbrž Waltera Lippmana, který tento termín jako samostatný sice nepoužívá, ale ve své knize Veřejné mínění z roku 1922 vysvětluje, jak média pomáhají překonat ten meziprostor, který existuje mezi jednotlivci, kteří tvoří publikum a tím empirickým materiálem, s nímž nejsou v bezprostředním kontaktu. Walter Lippman tvrdí, že veřejnost nereaguje na takovou skutečnost, jakou on doopravdy je, ale ne tu skutečnost (někdy pseudoskutečnost), kterou právě vytvářejí média.⁵² M. McCombs se svým kolegou Donaldem L. Shawem ve studii The agenda-setting function of mass media ukázali, že publikum často posuzuje důležitost věcí podle toho, jestli se objevují v médiích a také to, s jakou frekvencí se tam objevují, čili jaké pozornosti se jim ze strany médií dostává. Ve vědomí lidí se vytváří jisté kritérium posuzování důležitosti, a to na základě toho, jak média určitou událost pokrývají. Pokud příslušná otázka v médiích rezonuje více než jiné, svědčí to o stupni její důležitosti a významu. Tímto způsobem sdělovací prostředku formují veřejné mínění (the media shapes public opinion).⁵³ Tento poznatek byl poměrně důležitý, i když by někdo mohl namítat, že přece nejde o to, jaké stanovisko mají recipienti zastávat, nýbrž jen o okruh otázek, jimiž se mají zabývat. Ale právě určování tohoto okruhu, tedy agendy i je tím důležitým činitelem při tvorbě veřejného mínění. Jak poznamenal Bernard C. Cohen, média nemusí být rychle úspěšná v tom, když budou lidi učit, jak mají přemýšlet, ale budou velice rychlá

51Maxwell McCombs | American professor | Britannica.com. *Encyclopedia Britannica* | Britannica.com [online]. Copyright ©2018 Encyclop [cit. 15.03.2018]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Maxwell-McCombs>

52MCCOMBS, Maxwell E. *Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2. s. 28.

53McCombs, M.E., and D.L. Shaw. (1972) The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 36 p.176-187 *The University of North Carolina at Chapel Hill* [online]. Copyright ©8 [cit. 15.03.2018]. Dostupné z: <https://www.unc.edu/~fbaum/teaching/articles/POQ-1972-McCOMBS-176-87.pdf>

v tom, když je budou učit, o čem mají přemýšlet.⁵⁴ Můžeme tedy dojít přinejmenším ke dvěma, a to, že média nezprostředkovávají skutečnost, nýbrž filtrují a formují ji a také to, že soustředěnost médií na některých otázkách nutí veřejnost vnímat tyto otázky jako důležitější než otázky, které se do rámce mediálního pokrytí nedostaly.

6.1 Sociální konstrukce reality

Když je řeč o tzv. filtrování a vytváření agendy, a tedy i důležitosti zpráv, připadá nám jako důležité zmínit v tomto kontextu i mediální teorii sociální konstrukce reality, kterou ve své knize *The Social Contruction of Reality* z roku 1966 popsali američtí sociologové Peter L. Berger a Thomas Luckmann. Kniha je dosti obsáhlá a vyniká citem pro každodennost. Cílem této teorie, jak se nám zdá, je odhalování nejrůznějších způsobů (the ways), jejich prostřednictvím jednotlivci (individua) a skupiny lidí se podílejí na vnímané sociální realitě. Jedním z hlavních leitmotivů knihy je to, že mezi produkty institucionalizace sociálních fenomenů je tradice a konstruování sociální reality je tak permanentní a dynamický proces, což znamená, že lidé sami si vytvářejí realitu (zřejmě se myslí především ta společnost, v níž žijí), a to hlavně tím, že ji interpretují a formulují poznatky o ní. Zde můžeme znovu vzpomenout tvrzení Ulricha Becka, které jsme uvedli v podkapitole Teorie rovnováhy: „Tudíž společnost (...) potvrzuje sama sebe a "vytváří kontejner teritoriální jednotky, v níž jsou sbírána data do systematických statistik o hospodářských a sociálních procesech. Tímto způsobem se kategorie státního sebepozorování stávají kategoriemi empirických sociálních věd, takže potvrzují sociálně vědní byrokratické definice reality."⁵⁵ Teorie sociální konstrukce reality se tak zakládá na tom, že jakékoliv poznání, včetně těch úplně základních představ, jsou vytvářeny a podporovány sociálními interakcemi. Zdá se nám, že dobře je to vidět právě na již zmíněné každodennosti. Peter L. Berger a Thomas Luckmann píšou: mezi četnými realitami je jedna, která se jeví jako realita par excellence - to je realita každodenního života. Její

54BERNARD C. COHEN. *The Press and foreign policy*. [Reprint.]. Berkeley: Univ. of California, 1993. ISBN 978-087-7723-462.

55BECK, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-123-9. s. 36.

privilegované postavení dává nám právo na určení reality prvořadě. Napětí vědomí v každodenním životě je vysoké, tz., že každodenní život zatěžuje vědomí tím nejmasovějším, nejnaléhavějším a nejintenzivnějším způsobem, což nejen nelze ignorovat, ale dokonce je příliš těžké se alespoň částečně oprostít od jeho imperativů, proto realita každodenního života se vnímá jako normální a samozřejmá (self-evident) a vytváří náš vztah k ni jako naprosto přirozenému stavu věcí.⁵⁶ V mediálním kontextu to získává obrovský potenciál pro ovlivňování, a tak i pro manipulaci. Například když se v médiích objeví nepravdivá zpráva o tom, že banka X je na pokraji bankrotu, tak to s velkou pravděpodobností vyvolá paniku mezi obyvateli zejména mezi klienty a v neposlední řadě také partnery příslušné banky a způsobí to, že třeba lidé začnou masově vybírat své prostředky, které tam předtím měli uložené, což zase odrazí na konkurenceschopnosti této banky a její likviditě, a proto skutečně zkrachuje, i když původně (v moment odvysílání této falešné a poplašné zprávy) byla na tom v průměru stejně jako i ostatní obdobné banky. Na příkladu této modelové situace můžeme vidět, jak může být médii uměle vyvolán (vykonstruován) konkrétní sociální jev.

6.2 Tvůrci mediálních obsahů a vlastníci médií

Je zřejmé, že podobným postupem lze dosáhnout značných změn v politickém a ekonomickém životě společnosti, a proto se nám zdá, že při uvědomění tak obrovského potenciálu musí přitáhnout pozornost ti, kteří jsou schopni tyto změny vyvolávat či ovlivňovat, tedy novináři, vydavatelé a hlavně ti, jejichž zájem má rozhodující váhu - vlastníci médií.

Domníváme se, že pro dobré uchopení role novináře je nutno si především uvědomit to, že to je tvůrce mediálních produktů. Jan Jiráček definuje mediální produkt jako "vnitřně uspořádaný a hierarchizovaný celek tvořený v několika vzájemně provázaných rovinách." A dodává, že to "platí stejně pro zpravodajství jako pro hudební nahrávky."⁵⁷

⁵⁶BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York, 1967. Anchor books. ISBN 03-850-5898-5. s. 35.

⁵⁷JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7. s. 119.

Ovšem jelikož tématem naše práce jsou moderní politické strany v jejich mediálním podání, soustředíme se na žurnalistiku politickou. Max Weber připomíná, že ne každý si uvědomuje, že skutečně dobrá žurnalistická práce vyžaduje přinejmenším toliko "ducha" jako kterákoliv jiná vědecká práce, především proto, že tento výkon má podat novinář ihned, na rozkaz, protože jeho výkon má působit okamžitě, a to v úplně odlišných podmínkách tvorby. Taktéž se nikdy nedocení, jak velká zodpovědnost tu je. Ani pocit zodpovědnosti u každého poctivého novináře v porovnání s vědcem není o nic menší.⁵⁸ Často však kvůli velmi nezodpovědným krokům novináři se ocitli v situaci, kdy se na ně společnost dívá rozporuplně. Již zmíněný Max Weber též dodává, že zodpovědnost novinářů nejen není menší než zodpovědnost vědce, ale bývá ještě i větší, jak lidi jeho doby přesvědčila válka. M. Weber tvrdí, že právě nezodpovědná novinářská práce nejvíce zůstává v paměti lidí pro své otřesné účinky.⁵⁹ Podle téhož Webera nepochybně velká rizika, která toto povolání s sebou přináší a další podmínky novinářské práce mají v současné době za následek to, že publikum se naučilo dívat na tisk se smíšeným pocitem pohrdání a zlostné zbabělosti. Vzápětí pokládá na náš pohled velmi zajímavou otázku, která neztratila svoji aktuálnost i ve dnešní době: zajímá nás především otázka, jaký politický osud je spjat s povoláním novináře a jaké šance mají novináři, aby mohli získat místa v politickém vedení?⁶⁰ Domníváme se, že současné době máme dostatek empirického materiálu, který by dosvědčil, že tato otázka je skutečně aktuální i nyní. Stačí uvést třeba případ komentátora deníku MF DNES Martina Komárka, který posléze byl zvolen do Poslanecké sněmovny PČR za hnutí Ano 2011 a Radka Johna, který se nejen stal poslancem za strnu Věci veřejné (VV), ale také se ujal vedení Ministra vnitra České republiky, protože VV se staly politickým subjektem, který se podílel na vládě.

7 Novinář a legislativa

O vztahu společnosti, respektive státu, který se snaží regulovat a někdy i ovlivňovat média, jsme se částečně zmínili v podkapitole, která se týkala etických zásad v žurnalistice.

58 WEBER, Max. *Politika ako povolanie*. Bratislava: Spektrum, 1990. ISBN 80-218-0055-0. s. 34.

59 WEBER, Max. *Politika ako povolanie*. Bratislava: Spektrum, 1990. ISBN 80-218-0055-0. s. 34.

60 WEBER, Max. *Politika ako povolanie*. Bratislava: Spektrum, 1990. ISBN 80-218-0055-0. s. 35.

Zde bychom se chtěli dotknout roviny média vs. politický zájem, který se halí do legislativy se snahou ovlivnit žurnalistickou tvorbu. Jak bylo patrné z řádek, jejichž autorem je Max Weber, novinářská práce je velmi důležitá, což je vidět i z toho, jak často a jak podrobně se novinářské práci věnuje legislativa v průběhu dějin. Domníváme se, že daleko ne vždy podobná "pozornost" samotné novináře těšila. Nejrůznější panovníci, státníci, strany, třídy, náboženské a politické spolky často usilovaly o to, média zkrotit či donutit je pracovat ve prospěch určitých mocenských, politických, společenských či ekonomických zájmů. Bohužel mnohokrát se jim to podařilo. Není to ale zpravidla vinou novinářů. Ti téměř nikdy neměli silové aparáty a jiné donucovací prostředky jako jejich kritici, kteří i v demokratickém období se snaží na média útočit a omezovat jejich svobodu zákony, z nichž některé se tváří jako obrana jednotlivců vůči případné novinářské zločinnosti. Samozřejmě nemůžeme vyloučit nepoctivost některých členů novinářské obce – i oni jsou lidé, byť často velká část veřejnosti na to vědomě či nevědomě zapomíná a klade na ně nároky, které na sebe by nikdy nevznesla. "Nikdo nevěří, že každý schopný novinář je v průměru diskrétnější než jiní lidé. Ale přece je to tak."⁶¹ Často zákony, které regulují práci novinářů, vypadají, že mají svým cílem práci mediálních pracovníků maximálně zkomplikovat. Zároveň je však také otázkou, zda mediální obsahy ještě stále mají velkou důvěru publika a zda jakékoliv chybné tvrzení může způsobit například určitý druh davového jednání či něčí osobní tragedii, tudíž každý, kdo sdělení do médií posílá, musí být vědom té obrovské zodpovědnosti. Kdyby tuto ctnost z jakéhokoliv důvodu neměl, má ji v jistém smyslu "nahradit" zákon. Strach z pokuty či jiného postihu by měl posloužit určitou brzdou pro toho, kdo ji nemá v podobě výčitek svědomí a strachu z nich. Morální kredit novináře však nesmí být rukojmím politiků a jiných lidí, kteří mají zájem o společenský vliv a kontrolu. To, že se někomu nelíbí práce žurnalistů, neznamená, že má být zničena žurnalistika. Ovšem nesmí jít člověk a společnost od extrému do extrému. Když se vymezuje vůči jednomu negativnímu sociálnímu jevu, nesmí také podlehnout jeho antitezi a třeba vytvářet pro novináře imunitu, která by jej jednou pro vždy ubránila před jakoukoliv kritikou. Zdá se nám, že podobný postup by jen vytvořil prostor jakési pseudonovinářské beztrestnosti, která by ublížila i novinářům samotným, protože by

61 WEBER, Max. *Politika ako povolanie*. Bratislava: Spektrum, 1990. ISBN 80-218-0055-0. s. 35.

přestali být novináři a proměnili by se v ryzí propagandisty. Objektem objektivní a konstruktivní kritiky by měli být všichni novináři, tedy i pracovníci veřejnoprávních médií. Tento moment je samozřejmě aktuální vždy ve všech liberálních demokraciích, zejména však když alespoň část ústavních činitelů má podezření z pokusů o manipulaci s veřejností. Tak třeba s odvoláním na jisté akademické studie prezident České republiky Miloš Zeman ve svém inauguračním projevu poznamenal: "Rád bych vám připomněl nedávnou studii Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, která uvádí, že zpravodajství naší veřejnoprávní, vyvážené, objektivní České televize, bylo v minulosti výrazně ovlivněno její přichylností ke straně, která se jmenuje TOP 09. Budu předpokládat, že vzhledem k nedávným volebním výsledkům této strany, se Česká televize napříště stane poněkud vyváženější. Nu a snažme se tedy, abychom dokázali rozlišit novináře, kteří hledají pravdu, od novinářů, kteří hledají senzace. A domnívám se, že patří úcta těm prvním a neúcta těm druhým."⁶² Je příznačné, že hned poté nejen Česká televize, ale i jiná média, jež Miloš Zeman při svém projevu zmínil, vydala tisková prohlášení, kde se výrazně ohrazovala proti výroky prezidenta republiky. „Česká televize i vydavatelství Economia odsoudily útoky na média v dnešním inauguračním projevu prezidenta Miloše Zemana. Prezident obvinil média z pokusů o manipulaci veřejnosti a neobjektivnosti.“⁶³ Taktéž si asi zaslouží pozornost, že jak Česká televize, tak i vydavatelství Economia, se začaly nejen vůči prezidentovým slovům vymezovat, ale dokonce jeho výroky kvalifikovaly jako útok, a to dokonce ani tolik na ně samotné, nýbrž útok právě na nezávislost médií. "Představitelé ČT i Economie sdělili, že odmítají Zemanova nařčení, útoky na nezávislost médií jsou podle nich nevhodné."⁶⁴ Ale podobné reakce mohou být, a také byly, různými odborníky v oblasti humanitních věd, zejména meidálních studií, vnímána a kvalifikována velmi nejednoznačně. Domníváme se, že by bylo dobré vrátit se na chvíli do minulosti a pokusit se tam najít řešení některých otázek přítomnosti. Zajímavý recept, jak pragmaticky

62 Inaugurační projev prezidenta republiky Miloše Zemana, 8. března 2018

63 ČT i Economia odsoudily útoky na média v Zemanově projevu | MediaGuru. *MediaGuru* [online]. Copyright © 2018 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2018/03/ct-i-economia-odsoudily-utoky-na-media-v-zemanove-projevu/>

64 ČT i Economia odsoudily útoky na média v Zemanově projevu | MediaGuru. *MediaGuru* [online]. Copyright © 2018 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2018/03/ct-i-economia-odsoudily-utoky-na-media-v-zemanove-projevu/>

a zároveň tvůrčím způsobem přistoupit ke kritickým výrokům přímo voleného prezidenta, už dávno (konkrétně už na konci května roku 2013) nabídl Václav Bělohradský v článku, který se tak i jmenuje: Miloš Zeman - návod k použití.⁶⁵ Tehdy to byla reakce na spor, který souvisel s jmenováním Martina C. Putny profesorem. Tento spor v médiích poměrně silně rezonoval a dostalo se mu a jeho subjektům značné mediálně pozornosti. V uvedeném textu autor mluví především o zodpovědnosti zejména těch, kteří chtěli, podporovali a nakonec prosadili přímou volbu prezidenta. A připomíná, že zvláště oni by měli s větší pokorou přijmout důsledky svých snah, byť pro ně třeba chování Miloše Zemana je jakýsi nechtěný důsledek (Unintended consequences) chtěného, použijeme-li termín zavedený americkým sociologem Robertem K. Mertonem. „Je to typický příklad české politické nezodpovědnosti: kdo chce přímou volbu, musí chtít i její důsledek, a tím bude to, že prezident bude vstupovat do systému autonomně, často jako arbitr či hodnotící a posuzující instance.“⁶⁶ Nicméně, jak jsme naznačili, Václav Bělohradský navrhuje i možnost využití této situace. Navíc toto využití vůbec nemusí být jednorázové. "Přímá volba prezidenta bylo povrchní a nezodpovědné rozhodnutí, nechtěli jsme důsledky, které přinesla, ale když už tu jsou, využijme je ve prospěch zlepšení systému. Prezidentův odpor ke jmenování jednoho profesora byl motivován moralisticky, ale my ho můžeme pojmout pragmaticky, reagovat produktivně a podrobit profesorská řízení hlubšímu rozboru. Mé zkušenosti s nimi v ČR nejsou veliké, ale ani zcela bezvýznamné, a myslím si, že jejich pravidla jsou příliš formální a jejich výsledky příliš závislé na skupinové loajálnosti. Univerzity se rychle množí, je nejen stále obtížnější udržet jejich úroveň, ale i definovat, co samo slovo „úroveň“ má znamenat.“⁶⁷ A už ve stejném článku Václav Bělohradský zároveň nabízí, abychom podobnou optiku nazírání uplatnili i ve vztahu k médiím. Jak jsme zmínili výše uvedená média vnímala kritiku jako útok na nezávislost, což je skutečně zajímavá reakce, protože kdyby někdo chtěl být důsledný a držel by se této logiky (jíž se ve svých prohlášeních zmíněná média řídí), musel by dojít k formálnímu závěru, že jakékoliv kritické posuzování práce médií, zvláště médií veřejnoprávních je útok na jejich

65Miloš Zeman – návod k použití 28.5.2013 Právo ~ str. 04 ~ Zpravodajství *Václav Bělohradský*

66Miloš Zeman – návod k použití 28.5.2013 Právo ~ str. 04 ~ Zpravodajství *Václav Bělohradský*

67Miloš Zeman – návod k použití 28.5.2013 Právo ~ str. 04 ~ Zpravodajství *Václav Bělohradský*

nezávislost a tím pádem i na demokratické zásady, které těmto médiím svobodu a nezávislost zaručují, a proto i když prezident republiky, tedy nejvyšší ústavní činitel kritizuje média s jiným myšlenkovým a etickým odstínem, můžeme jeho kritiku doplnit, poupravit a rozšířit, aby posloužila ke konstruktivní a přínosně diskusi. "Také Zemanova kritika médií je moralistická, my ji ale můžeme pojmout pragmaticky: v jakém reálném smyslu jsou novináři nezávislí na kapitálu („Nezávislé noviny, na nichž byl jejich redaktor závislý“ – napsal Jaroslav Hašek)? Zaručují veřejnoprávní média větší nezávislost novináře? Jsou důvěryhodnější? Proč? Měli by mít novináři nějakou povinně vykazatelnou kompetenci?"⁶⁸ Uchovat tak žurnalistiku takovou, jakou má být, a neupadat z extrému do extrému je skutečně těžký, avšak nezbytný úkol, chceme-li žít v liberální demokracii. Ale jak bylo řečeno, je to opravdu velká námaha, což ostatně konstatuje i Max Weber.: život novináře je však v každém ohledu čistý hazard, a to v podmínkách, které podrobují zkoušce vnitřní jistoty takovým způsobem jako v žádné jiné situaci. Trpké zkušeností z povolání často nejsou snad tou nejhorší zkušeností. Právě na úspěšné novináře se kladou zvláště náročné vnitřní požadavky. Není vůbec jednoduché pohybovat se v salonech mocných tohoto světa jako zdánlivě rovný s rovným, když člověku ze všech stran lichotí, protože se ho obávají.⁶⁹

Byla zde rovněž zmíněna závislost médií na kapitálu, a proto se domníváme, že je nezbytné probrat otázku financování médií jakožto velmi důležitý činitel, který ovlivňuje tvorbu mediálních obsahů, jejich důraz, nestrannost a kvalitu.

68 Miloš Zeman – návod k použití 28.5.2013 Právo ~ str. 04 ~ Zpravodajství Václav Bělohradský

69 WEBER, Max. *Politika ako povolanie*. Bratislava: Spektrum, 1990. ISBN 80-218-0055-0. s. 37.

8 Financování

Důležitost problematiky financování a svobody řeší i Walter Lippman: "Důležitá a současně složitá je zejména otázka financování. Žádná výzkumná agentura nemůže být skutečně svobodná, když bude záviset na každoročním přidělu peněz od žárlivého či skoupého Kongresu."⁷⁰ Zároveň si však uvědomuje, že v případě státních či dokonce i veřejnoprávních médiích musí existovat jisté mechanismy kontroly: "Současně však není možné zbavit legislativu konečné finanční kontroly."⁷¹ Dá se s touto tezí samozřejmě různě polemizovat. V každém případě však musíme uznat, že má něco do sebe, zvláště když si uvědomíme v jaké době kniha *Veřejné mínění* vyšla. Je těžké si představit, že by vlastník určitých novin či televizní stanice řekl něco jiného než to, že jeho pracovníci mají úplnou svobodu ohledně toho, co mají svým recipientům zprostředkovávat. Samozřejmě že podobné výroky zní možná dobře, ale je taktéž těžké si představit i tyto výroky plně korespondující s realitou. „O skutečné nezávislosti médií si česká veřejnost přitom ale nedělá velké iluze. Podle ní lze jen stěží očekávat, že v současné době budou média na svých vlastních nezávislá, souhlasí s tím 4 z 5 oslovených.“⁷² Kloníme se k názoru, že vše, co se děje, děje se v něčím zájmu, zvláště pokud jde o tak významný nástroj pro formování veřejného mínění, a tudíž i prostředek vlivu na volební chování. Je však zajímavé, že právě otázka vlastnictví daleko ne vždy zajímá konzumenty mediálních produktů. „Češi většinou ani netuší, komu patří média a ani je to příliš nezajímá. Pouze pětina projevuje zájem o vlastníky médií. Nejvíce se o ně zajímají příznivci KDU-STAN, ČSSD a ODS, nejméně příznivci ANO a KSČM.“⁷³ Najde se i značná část příjemců, kteří preferují média veřejnoprávní, protože se jim jeví právě jako objektivní, nezávislá a vyvážená. Tak by to mělo být. Ovšem lidé často vnímají to, co je žádoucí, jako skutečný stav věcí. Dostávají se tak do situace, kterou americký sociální psycholog Leon Festinger definuje jako kognitivní

70LIPPMANN, Walter. *Veřejné mínění*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0939-3. s. 304.

71LIPPMANN, Walter. *Veřejné mínění*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0939-3. s. 304.

72Výzkum: Češi vlastnictví médií příliš nezajímá | MediaGuru. *MediaGuru* [online]. Copyright © 2018 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2017/05/vyzkum-cechy-vlastnictvi-medii-prilis-nezajima/>

73Výzkum: Češi vlastnictví médií příliš nezajímá | MediaGuru. *MediaGuru* [online]. Copyright © 2018 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2017/05/vyzkum-cechy-vlastnictvi-medii-prilis-nezajima/>

disonanci, kdy lidé se snaží dojít k jakési vnitřní vyrovnanosti a bilanci, respektive korespondenci mezi poznáním, kterého se jim dostává prostřednictvím empirického materiálu a vlastními motivy chování. Individuum usiluje především o jakési souznění kognitivních reprezentací všech názorů, mínění a přesvědčení, s nimiž přichází do styku. Disonance těchto reprezentací působí v různé míře velmi nepříjemným dojem, a proto se jedinec pokouší tuto disonanci co nejvíce minimalizovat, což je zvláštní motivace, která mění chování individua, a to tak, že buď zjištěný poznatek je podroben přehodnocení a redefinici, anebo pokouší se získat poznatek nový, který nové informace, které nejsou v souladu s jeho vnitřním přesvědčením, vyvrátí a utvrdí v dosavadním názoru. V mediálním diskurzu pak může nastat mnoho problémů, protože kritické posuzování oblíbených, například veřejnoprávních, médiích je zatíženo zaujatostí vůči čemukoliv, co jakkoliv zpochybní dobrou práci média, které kdysi získalo naši důvěru a třeba i určitou dobu formovalo náš pohled na společnost a procesy v ní. Může dojít také k situaci, že místo toho, aby médium a jeho práce byly řádně kriticky posouzeny, bude jeho vlastník idealizován, protože jeho idealizace bude pro jedince psychicky únosnější než reflexe vlastního přesvědčení a představ o příslušném sociálním jevu. Zdá se nám, že podobné jevy lze vidět na mnohých věcech, které mohou být i velmi vzdálené, ale jelikož pohled na ně je součástí určitého širšího zájmového či ideologického diskurzu, tak se stává integrální součástí pohledu na svět příslušného jedince. Například s jistou mírou nepřesnosti můžeme uvést příklady samostatnosti Kosova, administrativní příslušnosti poloostrova Krym, právo na existenci palestinského státu a podobně. Domníváme se, že při hlubším pohledu si všimneme, že pravicově smýšlející voliči budou v odpovědi na zmíněné otázky relativně solidární, byť se možná bude lišit míra jejich radikálnosti. Ovšem totéž platí i pro křídlo levicové. Pokud na mínění voličů a sympatizantů mají tak výrazný dopady (impacts) věci "vzdálené", respektive které s jejich životy bezprostředně nesouvisí, tak ještě mnohem větší dopad mohou mít a často mívají věci "blízké", tedy především ty, které jsou součástí domácího dění. Tak například už samotný fakt, že vydavatelství Mafra je majetkem koncernu Agrofert, jehož stoprocentním majitelem byl miliardář a politik Andrej Babiš, vzbuzuje u politických odpůrců Andreje Babiše jistou nedůvěru k deníkům Mladá Fronta DNES a Lidové noviny, které Mafra mimo jiné vydává. Jak poukazuje Stuart Hall: divák

může chápat sdělení doslovně a zároveň si být vědom diskursivně dané konotace, a přesto sdělení dekódovat celkově opačně, jelikož informace může vstřebávat v určitém alternativním referenčním rámci a číst události opozičním způsobem.⁷⁴ Ať už se konzumenti mediálních obsahů zajímají se o to, kdo je vlastníkem příslušného média či nikoliv, jeví se nám fenomén vlastnictví jakožto zcela rozhodující, protože je zde přítomen zájem, který je podporován finančními investicemi, a proto buď počítá s návratností, anebo (a to se nám jeví jako ještě mnohem zásadnější) má svoji snahou ovlivnit příjemce a donutit je k určitému, třeba i volebnímu chování.

⁷⁴Stuart Hall: kulturní studia, kultura a politika | Sociální teorie. *Sociální teorie | konec velkých vyprávění* [online]. Copyright © 2011 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <http://socialniteorie.cz/stuart-hall-kulturalni-studia-kultura-a-politika/>

9 Vzájemné interakce médií a politických stran

Pro správné posouzení vztahů médií a politických stran, musíme nejdříve nahlédnout do teorie, které politické strany charakterizují. Působení politických stran v České republice upravuje Zákon ze dne 2. října 1991 o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.⁷⁵ V zákoně je obsaženo hlavně právo na sdružování občanů, ale není zde dle našeho úsudku žádná výstižnější definice, a proto při jistých právně interpretačních postupech lze dojít k závěru, že to je jakákoliv trvalá organizace, která má alespoň tři členy a minimálně tisíc podpisů občanů ČR podporujících registraci a která prostřednictvím voleb usiluje o moc. Samotní teoretici také mají odlišné, byť někdy i podobné definice, které se liší hlavně tím, co příslušný myslitel do své definice zahrnuje. Max Weber například charakterizuje politickou stranu jako skupinu lidí, která má poskytovat moc svým předákům a výhody svým členům. Giovanni Sartori nabízí, jak se nám zdá, poměrně sofistikovanou, avšak logickou definici, a to, že politická strana je politická skupina, která se účastní voleb, jejichž prostřednictvím je schopna své kandidáty umístit do veřejných funkcí. Fascinující svou lakoničností se nám jeví definice Josefa Aloise Schumpetra: politická strana je sjednocení lidí s cílem získat politickou moc.

Vzhledem k tomu, že chceme se podívat právě na interakci médií a politických stran, domníváme se, že vhodným postupem bude uvědomit si funkce politických stran. Zdá se nám, že postoj teoretiků i v této oblasti je často velmi rozdílný, a to nejen co se týká samotných funkcí, ale dokonce i jejich počet se často výrazně liší. Tak třeba zastánce tzv. právního paradigmatu při výzkumu politických režimů Roy Marcridis definuje 9 funkcí politických stran, zatímco Robert K. Merton ve svém poměrně rozsáhlém díle *Social Theory And Social Structure*⁷⁶ z roku 1949 má jich pouze dvě, a to manifestní a latentní. Domníváme se, že pro téma naší diplomové práce nejpříhodnější bude vymezení funkcí politických stran, které vypracoval německý politolog Klaus von Beyme, a sice: vymezení cíle, artikulace a agregace zájmů, socializace a mobilizace občanů, rekrutování elit a vytváření vlády.

⁷⁵ 424/1991 Sb.

⁷⁶ ROBERT K. MERTON. *Social theory and social structure*. 1968 enl. ed. New York: Free press, 1968. ISBN 00-292-1130-1.

10 Cleavages

Je jasné, že každá politická strana již faktem své existence trvá na zásadě své odlišnosti od stran jiných, nicméně je zapotřebí určitá typologie, která by pomohla vytvořit jisté kategorie a umožnila by politické strany alespoň v omezeném slova smyslu katalogizovat. Rozdělení na levice a pravici sice je velmi zásadní a důležité, nedokáže však uspokojit vědecký zájem a touhu po strukturaci. Seymour Martin Lipset a Stein Rokkan vytvořili teorii tzv. štěpných, neboli konfliktních linií (cleavages). Tato teorie se pokouší vysvětlit vznik a fungování politických stran, jakožto fenomén, který souvisí s příchodem moderní společnosti, která podle uvedených autorů nastává vlivem dvou jevů, respektive dvou revolucí: národní a průmyslové. Obě mezi sebou sice souvisí, avšak zároveň jsou jevy samostatné. A každá z nich vytváří zmíněné konfliktní linie, a to ihned ve dvou dimenzích: funkcionální a teritoriální. Národní revoluce způsobuje konfliktní linii "centrum vs. periferie" v teritoriální dimenzi a "církve vs. stát" v dimenzi funkcionální. Průmyslová revoluce také vytváří konfliktní linii v teritoriální dimenzi, a to "město vs. venkov" a v dimenzi funkcionální zase způsobuje rozdělení na "vlastníky sv. pracující".⁷⁷ Zdá se nám, že se tomuto přínosu dostalo i relativně patřičného ocenění. Ovšem následně se začaly stále více a více ozývat námitky, respektive návrhy, které spočívaly v tom, že stávající vymezení konfliktních linií už samo o sobě nestačí a potřebuje korekce, doplnění a rozšíření. Stefano Bartolini a Peter Mair navrhli přesnější vymezení konfliktních linií, které chápali jako síly, které formují a ovlivňují chování voličského bloku. Jde o to, že linie zahrnuje tři prvky, a to: empirický, normativní a organizační.⁷⁸ Empirický prvek se vymezuje hlavně termíny sociálně strukturálními. Normativní prvek je především souborem hodnot, které pomáhají určit identitu a roli prvku empirického. Zároveň v těchto hodnotách se zračí to, jak příslušná skupina vnímá v kontextu celé společnosti. Organizační prvek je zase souborem postupů, institucí a organizací, které se vyvíjejí jako součást příslušné konfliktní linie.

⁷⁷LIPSET, Seymour Martin a Stein ROKKAN, ed. *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. New York: Free Press, c1967.

⁷⁸BARTOLINI, Stefano. a Peter. MAIR. *Identity, competition, and electoral availability: the stabilisation of European electorates 1885-1985*. New York: Cambridge University Press, 1990. ISBN 05-213-8292-0. s. 383.

11 Duvergerovo pojetí politické strany jako organizace

Jsme si vědomi toho, že toto vymezení sice je už mnohem konkrétnější, ale je do velké míry teoretické, a proto nemusí být vždy nápomocné pro operativní výzkum a posouzení politických stran. Je pravda, že poslední, tedy organizační prvek se jeví jako empiricky nejvíce uchopitelný a na půdě každodenního života aplikovatelný. Možná proto se nám zdá jako velmi zajímavý přístup, který nabízí Maurice Duverger ve své knize *Politické strany*: charakterizuje politické strany především jako organizace, což se jeví jako základní struktura.⁷⁹ A právě na tomto základu můžeme srovnávat stranické struktury, a to nejen po stránce formální, ale i neformální, tz., že zde můžeme a musíme zohlednit i nepsané věci a praktiky. Autor vycházel ze situace, která byla ve Francii na počátku šedesátých let XX. století. To ovšem nesnižuje hodnotu jeho vědeckého bádání i pro dnešního zájemce o teorii politických stran. Maurice Duverger se zaměřuje na tři základní problémy: rámec, členové a vedení.

11.1 Rámec

Rámec je vlastně jakási osnova, neboli právě struktura. Ta může být buď přímá, nebo nepřímá. Přímá struktura je taková, která se skládá z členů, kteří platí příspěvky a chodí na schůze. Nepřímá vzniká na základě jiného seskupení, organizace, či struktury. Krásným příkladem nepřímé struktury mohou být odbory. Struktura a její podoba může být ovlivněna mnoha faktory, ale rozhodující roli zde hrají doktrinální předpoklad, institucionální předpoklad, profesní problémy a v neposlední řadě i národní temperament. Stana jako celek sdružuje i menší celky, například výroby, sekce, buňky a v některých odhodlaných případech i milice. Tyto menší celky mohou být velmi rozdílné a samozřejmě daleko ne každá strana může a musí mít všechny druhy. Zatímco sekce je základní organizační prvek masových stran, je otevřená a požaduje se zde aktivita členů, buňka je především tajná, i když se tu také vyžaduje vysoká míra aktivity a soudržnost. Buňky jsou převážně součástí stran revolučních, a proto už z definice samotné plyne, že volby, jak se

⁷⁹DUVERGER, Maurice. *Politické strany*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. Politeia (Karolinum). ISBN 978-80-246-2568-3.

chápu v liberálních demokraciích, nejsou primárním cílem. Milice zase už jsou spíše známkou extremismu: jedná se o polovojenská uskupení, která většinou sice jsou otevřená, ale mají zpravidla fašistický ráz a pokouší se vyvolávat a udržovat pocit soudržnosti i pomocí vnějších znaků, třeba nošením uniformy. Při posuzování rámce to vše může vypovídat o obecné participaci uvnitř politické strany, a tudíž i propojení základních celků. Podle Maurice Duvergera každá politická strana má pyramidální uspořádání, které kopíruje uspořádání státu. Ovšem stupeň této pyramidalnosti se může lišit a zde je základní rozlišení stran na ty, kde je to pyramidální uspořádání silné a na ty, kde je to slabé. To samozřejmě má svůj odraz v tom, jaké jsou pravomoce a disciplína na každé úrovni. S tím souvisí také způsob koordinace a rozdělení moci ve straně. Způsob koordinace může být buď vertikální, který vyniká homogenitou, specializací kádru a jednotou, nebo horizontální, kde možná není kladen takový důraz na efektivitu, ale je tu větší prostor pro tvořivou diskusi a myšlenkovou pestrost, což zároveň může příznivě působit na přilákání nových členů.

11.2 Členové

Členové jsou v souladu s Duvergerovou typologií rozděleny na: 1) tvrdé jádro, 2) členy, 3) voliče a 4) sympatizanty. V tomto ohledu taktéž nastává jeden korelační moment mezi typem strany a možností členství v ní. Politická strana v tomto ohledu mohla být dvojího typu: buď kádrová, anebo masová. Na rozdíl od masových stran, do nichž může vstoupit téměř kdokoli, strany kádrové se vyznačují formalizací vstupu a členství, tvorbou podmínek, které se mají skutečně dodržovat, důrazem na legitimitu a elitizaci. Podle toho, jaká ta strana je, odvíjí se cyklus stoupání a poklesu její členů, protože pak je stranická základna stabilní či nestabilní. Možná poslední zmíněný bod není už tolik aktuální v dnešní době, protože když se podíváme třeba na členskou základnu KSČM, tak samozřejmě, že málokterá jiná politická strana jí dokáže v tomto ohledu konkurovat. Ovšem KSČM sice je parlamentní stranou, ale není jednoznačným favoritem voleb, a tudíž není tu mezi

členstvím a volebním úspěchem přímá úměra.⁸⁰ Členové samozřejmě mají určitá práva a povinnosti, od nichž se odvíjí to, jak se vzájemně reflektuje členská základna a vedení politické strany.

11.3 Vedení a jeho volba

Vedení Maurice Duverger rozlišuje na dva typy, a to na tzv. vůdce a zastupitele. Toto rozdělení se nám jeví jako aktuální i dnes, což uvidíme z dalšího popisu. Vůdcové zejména pokud jsou v podmínkách liberálních demokracií se stanovují na principiálních otázkách alternativní volby: demokracie, nebo efektivita? Nespěchejme proto se závěry, že většina lidí bude mít jasnou odpověď ve prospěch první varianty, tedy demokracii, jak ji známe. Velmi významnou část voličského bloku tvoří voliči, kteří před demokracii budou preferovat spíše variantu druhou, tedy efektivitu, což lze podložit některými i určitými fakty, které zatím nebudeme posuzovat, ale můžeme směle konstatovat. Například to, že výrazně stoupají volební preference člověku, který je předsedou politického hnutí zastoupeného v parlamentu a téměř celé předchozí volební období zastával funkci vice premiéra a ministra financí a zároveň v rámci předvolebního boje "objíždí republiku a debatuje s občany v kavárnách či na náměstích, s oblibou jim říká, jaký je parlament žvanírna. A že by rád zrušil jeho horní komoru čili Senát a také výrazně snížil počet poslanců z nynějších 200 na 101."⁸¹ Ujistit se, že teze o efektivitě u velké části voličů je na mnohem vyšší příčce hodnot než diskuse, lze i vzhledem k výsledku voleb do Poslanecké sněmovny PČR, které se odehrály v říjnu 2017 a v nichž hnutí Ano 2011, vedené Andrejem Babišem, získalo 29.64 % a obsadilo tak v dolní komoře 78 křesel.⁸²

80Češi coby straníci: KSČM má 57 000 členů, věčkaři 800 - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/cesi-coby-stranici-kscm-ma-57-000-clenu-veckari-800/r~i:article:747192/?redirected=1521397770>

81Poslanců je moc a Senát je zbytečnost, vykládá Babiš voličům. Změny politického systému ale nechystá - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/poslancu-je-moc-a-senat-je-zbytecnost-vyklada-babis-volicum/r~c582711c66ee11e7832f0025900fea04/>

82Volby.cz - Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017 - Český statistický úřad | ČSÚ. *Volby.cz - Český statistický úřad* | ČSÚ [online]. Copyright © Český statistický úřad, 2017 [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/cz/ps2017.htm>

Maurice Duverger také rozlišuje vůdce na zjevné a skutečné. Zjevní jsou oficiálně zvoleni a mají moc. Skuteční mají spíše charakter "šedých eminencí", často však mají větší vliv než vůdci zjevní, a to zejména prostřednictvím stranického tisku či médií vůbec.

12 Předpoklady voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017

Řádné volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky se uskutečnily 20. a 21. října 2017. 200 poslanců a poslankyň bylo zvoleno na základě poměrného, neboli proporčního volebního systému. Parlamentní, respektive sněmovní volby byly vyhlášeny, jak to nařizuje Ústava ČR, rozhodnutím prezidenta republiky.⁸³ Jelikož volíme komparativní postup, uvedeme, že předchozí volby, tedy volby v roce 2013, byly předčasné. Za jejich hlavní příčinu všeobecně byla považována demise ministerského předsedy Petra Nečase, což bylo následkem mediálního skandálu, tzv. Causy Nagyová. Tato kampaň (z roku 2013) až do konce neměla jasného favorita, i přesto, že Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) disponovala podle průzkumů vysokými předvolebními preferencemi. Dokonce ani nebylo jisté, že právě levice ovládne následující Poslaneckou sněmovnu.⁸⁴ V případě voleb v roce 2017 byla situace poněkud jiná. Už zadlouho před volbami lidem možná všech sociologických průzkumů bylo hnutí Ano v čele s Andrejem Babišem, který vedl hnutí Ano 2011. "Podle průzkumů veřejného mínění je Andrej Babiš horkým favoritem na post příštího premiéra. Ve hře je dokonce varianta, že by jeho hnutí Ano získalo v říjnových volbách, které začnou za 99 dní, samo většinu."⁸⁵

12.1 Vztah s médii s ohledem na ilokuční a perlokuční akt

Přesto, že bychom v obou parlamentních volbách (2013 a 2017) intuitivně očekávali u všech stran v mediálních sděleních ilokuční akt: „Slibuji.“ a ten by byl také i aktem perlokučním, čili v sobě nějakým způsobem uzavřený a zbavující jeho autorů

⁸³Rozhodnutí prezidenta republiky č. 135/2017 Sb

⁸⁴Do Sněmovny by se dostalo sedm stran, včetně SPOZ, ANO a lidovců – Novinky.cz . *Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. Copyright © 2003 [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/313427-do-snemovny-by-se-dostalo-sedm-stran-vcetne-spoz-ano-a-lidovcu.html>

⁸⁵Poslanců je moc a Senát je zbytečnost, vykládá Babiš voličům. Změny politického systému ale nechystá - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/poslanec-je-moc-a-senat-je-zbytecnost-vyklada-babis-volicum/r~c582711c66ee11e7832f0025900fea04/>

zodpovědnosti, což by mohlo již působit dojmem politického riskování a jakýmsi alibismem, při hlubším rozboru uvidíme, že se ty akty od sebe často výrazně liší.

12.1.1 Ano 2011

Pozoruje se zde velký důraz především na osobnost předsedy hnutí Andreje Babiše a jeho charisma, které se začalo mnohými médii (zvláště kde měla na vlastnictví podíl firma Agrofert) aktivně vytvářet a propagovat zhruba před osmi měsíci před volbami 2013. Nejednalo se však o osobu Andreje Babiše jako člověka, nýbrž byly zvýrazňovány jeho manažerské dovednosti, jejichž potvrzením měl posloužit vynikající ekonomické výsledky Agrofertu, zejména co se týče potravinářského průmyslu. Podívejme se nejdříve na billboardy, na nichž dle našeho soudu, lze vypožorovat ty hlavní teze, které by měly vytvářet celkovou image politického subjektu a právě ta image by měla resonovat v médiích a dostávat se tak do povědomí potenciálního voliče. Na bilboardech v roce 2017 hnutí Ano mělo hlavně svého předsedu Andreje Babiše. Byl vyfocen v neformálním oblečení. Tato fotografie vlastně tvořila pozadí výrazného nápisu, který byl graficky vydělen a všechna písmena byla velká: O ČEM SNÍM, KDYŽ NÁHODOU SPÍM. Tento slogan nejen upozorňoval na příslušný politický subjekt, zároveň také sloužil jako upoutávka na stejnojmennou knihu, jejíž autorem je Andrej Babiš. Zdá se nám, že takový leitmotiv kampaně může politický hráč, ať už individuální, či kolektivní, zvolit jen tehdy, když má pocit, že má na čem stavět a že tedy na své činy předcházející může být pyšný. Podíváme se proto na způsob, jímž vedl předvolební kampaň v roce 2013 a zase začneme u billboardu. Abychom pak pochopili charakter sdělení mediálních, protože ty poslední, jak jsme již výše naznačili, by měly zmíněné slogany rozvíjet a utvrzovat v nich potenciální voličský blok. Na bilboardech byla zpravidla nabídka uspokojení nějaké, většinou sociální, potřeby v podobě veřejné služby. Slogan vždy byl v podobě krátkého dialogu. Nabídka se formulovala jako obecná (občas i jako řečnická) otázka, na niž ve všech případech navazovala stejná odpověď, která garantovala rychlost a jednoduchost vyhovění uvedenému požadavku, vzhledem k jeho jasnosti a přirozenosti: „Více dětských hřišť? Prostě je postavíme!“ nebo „Více kompetentních lidí na magistrátu? Prostě je tam

dosadíme!“ Hlavní roli tedy hraje příslovce „prostě“. Toto příslovce totiž vyzdvihuje tu vysokou pravděpodobnost, lépe řečeno věrohodnost, a tedy i uskutečnitelnost daného slibu. V souvislosti s absencí jasné ideologie lze zde zároveň vidět snahu o jakési odpolitizování, které nějak podvědomě odkazuje na tradici Václava Havla, byť ani A. Babiš ani nikdo jiný z hnutí Ano to explicitně nevyjádřil. Na místě asi bude otázka, zda se nejedná o velmi chytře promyšlený politický tah, protože výroky podobného charakteru nemohly nemít odezvu u lidí, jejichž očekávání nenaplnil politický establishment, který v roce 2013 byl aktuální. A těch požadavků bezpochyby bylo velmi významné procento.

Docházíme tak k závěru, že ilokuční akt na drtivé většině plakátu Ano byl: „Udělám. Nicméně má stejnou logickou podstatu jako „Slibuji.“ Je tedy zřejmé, že i zde perlokuční akt se uskutečňuje zároveň s aktem perlokučním“ Mohli bychom jej číst následujícím způsobem: „Volte nás, abychom vám zařídily kvalitní služby, protože vy máte na to nárok a nám to nic nestojí. Ovšem musím mít možnost to udělat, což je možné jedině tehdy, dostaneme-li váš hlas.“ Pozorujeme-li volební výsledek Ano 2011 v roce 2013, který uvádí Český statistický úřad, a to 18,65%,⁸⁶ musíme konstatovat, že došlo k naplnění perlokučního aktu, a to s velkými doprovodnými benefity: Ano 2011 z nově vzniklého hnutí, téměř bez jakékoliv zkušenosti s exekutivou se rázem stalo velice silným hráčem na politické scéně České republiky. Ano 2011 má zastoupení v Úřadu vlády ČR, jeho předseda získal post vice-premiéra a post ministra financí, což jsou jedny z klíčových funkcí. Taková konstelace politických sil zřejmě také posloužila Ano 2011 k úspěchu ve volbách Evropského parlamentu a následnému dosazení do Evropské komise svého člověka Věru Jourovou.

Při ohledu na minulost, začínáme lépe chápat, jakou půdu pod nohama si připravilo hnutí Ano 2011 pro parlamentní volby v roce 2017. Vidíme, že se rétorika mění, nikoliv však ve smyslu diskontinuity, nýbrž právě kontinuity. Ale jak jsme též naznačili nejde o žádnou ideovou posloupnost, ale o pragmatický postup, jak se prezentovat a jak jakýkoli úkon, byť byl vykonán v rámci služební (pracovní) povinnosti, elektorátu "prodat".

86 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013 [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>

Dokonce i kanály pro oficiální sdělení či politickou diskusi se tak stávají nástrojem při vytváření si image. Předseda hnutí Ano 2011 je znám svými výroky, že parlament obsahuje mnoho zbytečných prvků a "přitom dlouhé diskuze na půdě sněmovny opakovaně kritizuje a označuje ji za žvanírnu".⁸⁷ Nicméně sám Andrej Babiš k 24. dubnu 2017 strávil u poslaneckého pultu 1 944 minut, tedy více než 32 hodiny.⁸⁸

Z výše popsaného můžeme usoudit, že hnutí Ano 2011 do značné míry odpovídá definici podnikatelské strany (business firm party), jak ji definují Jonathan Hopkin a Caterina Paolucci. Zkoumali tento fenomén na příkladu italské strany Forza Italia, kterou vede Silvio Berlusconi a španělské Unión de Centro Democrático (UCD) v čele s Adolfem Suárezem. Svoji pozornost zaměřili na časové úseky, které z hlediska politologie byly pro ty strany nejzajímavější: jednání Unión de Centro Democrático především v letech 1977-1983 a působení Forza Italia v devadesátých letech.

Podnikatelská strana se podle nich vyznačuje silným lídrem, vysokou mírou centralizace, politickým marketingem, slabou ideologií a taktéž slabou vazbou na společenskou sociální bázi strany. To vše je důsledkem takových sociálních jevů jako například extrémní propojení byznysu s politikou a jak jsme již řekli výše, prakticky nulová ideologie. Významně tomu přispívá také dnes stále stoupající faktor dealignmentu v politologickém smyslu, tzn., že klesá míra ztotožnění voličů se stranami. A proto se domníváme, že hnutí Ano 2011 můžeme z velké části mezi podnikatelské strany zařadit, protože je z velké části dostačující podívat se na první odstavec článku 9 stanov: Jednání a zastupování: "Při zastupování Hnutí jedná samostatně předseda Hnutí, a to ve všech záležitostech, nebo samostatně první místopředseda Hnutí na základě písemného pověření uděleného Předsednictvem pro jednání ve vymezených záležitostech."⁸⁹ Vidíme zde nízkou míru

87Sněmovna jako žvanírna? Babiš je v desítku nejvýřečnějších poslanců. Žebříček vede Stanjura | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. *iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. Copyright © 1997 [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snemovna-jako-zvanirna-babis-je-v-desitce-nejvyrecnejsich-poslancu-zebricek-vede_1704271115_zlo

88Sněmovna jako žvanírna? Babiš je v desítku nejvýřečnějších poslanců. Žebříček vede Stanjura | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. *iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. Copyright © 1997 [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snemovna-jako-zvanirna-babis-je-v-desitce-nejvyrecnejsich-poslancu-zebricek-vede_1704271115_zlo

89STANOVY POLITICKÉHO HNUTÍ ANO 2011: ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 2. března 2013

institucionalizace, nízký zájem o budování masového členství, outsourcing, centralizace strany a v neposlední řadě absence ideologie a velká míra programové flexibility, což svědčí o tom, že volič je vnímán jako zákazník: již výše jsme ilustrovali předvolební hesla v tom smyslu, že strana nabízí adekvátní služby za volební podporu - v podstatě obchodní jednání. Vybavuje se staré římské "do, ut des" - dávám, abys dal.

Předpokládáme, že zde je také důležité si přiblížit pojem personalizace politiky, která zpravidla může za absenci programu. V případě hnutí Ano 2011 je touto personou Andrej Babiš, i když asi by bylo daleko výstižnější říct, že v případě Andreje Babiše je to hnutí Ano 2011, jakožto jakýsi politický avatar koncernu AGROFERT, a.s. Proto je vzhledem k tématu naší práce relevantní alespoň stručně prozkoumat genezi Andreje Babiše jakožto politika.

Otec Andreje Babiše, Štefan Babiš, pracoval ve sféře zahraničního obchodu a byl obchodním poradcem v Organizaci spojených národů (OSN). Matka Andreje Babiše byla pracovnící bratislavského podniku Řempe. Andrej Babiš maturoval s vyznamenáním na prestižním gymnáziu ve švýcarské Ženevě a následně vystudoval Ekonomickou univerzitu v Bratislavě. Potom byl zaměstnán v podniku PZO Chemapol Bratislava a zároveň v roce 1980 vstoupil do Komunistické strany Československa. Podle Ústavu paměti národa (ÚPN) Slovenské republiky byl Andrej Babiš v letech 1982 až 1985 agentem Státní bezpečnosti StB.⁹⁰

V roce 1985 budoucí miliardář dal výpověď v Chemapolu a přestoupil do firmy Petrimex, která se právě zabývala zahraničním obchodem. Již v roce 1990 se stal ředitelem Petrmexu a inicioval vznik pražské pobočky. Poté, 25. ledna 1993 tato pobočka byla přejmenována a získala název Agrofert, do jehož čela se umístil Andrej Babiš.

⁹⁰Slovenský soud zamítl žalobu Babiše ohledně jeho evidence u StB | ČeskéNoviny.cz. *České noviny* | *ČeskéNoviny.cz* [online]. Copyright © Copyright 2018 ČTK [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/slovensky-soud-zamitl-zalobu-babise-ohledne-jeho-evidence-u-stb/1585313>

12.1.2 Vlastnictví médií Andrejem Babišem

Po uplynutí dvaceti let Andrej Babiš se stal druhým nejbohatším občanem České republiky. Kromě nejrozumnějších zemědělských podniků jako například masokombinát Kostelecké uzeniny, pekárenskou firmu Penam vlastní Agrofert akciovou společností AGF Media, do níž spadá týdeník 5+2, vydavatelství MAFRA, která je nejvíce proslulá deníkem MF Dnes a Lidové noviny. Podle časopisu Forbes majetek Andreje Babiše převyšuje 1,4 amerických dolarů, tudíž je 913 nejbohatším člověkem na světě.⁹¹ Zřejmě proto je Andrej Babiš často předmětem kritiky, zejména ze strany opozičních politických subjektů, že v jeho osobě dochází k obrovskému střetu zájmů. A možná právě v souvislosti s vlastnictvím médií bývá někdy přirovnáván k již zmíněnému Silviu Berlusconi.⁹²

12.1.3 Situace po volbách 2017

Ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR, které se konaly 20.-21. října 2017 hnutí ANO 2011 vyhrálo, protože získalo skoro 30% hlasů a obsadilo tak 78 z dvou set křesel v dolní komoře parlamentu. I přesto, že jednání s jinými stranami, které se do parlamentu dostaly, byla velmi komplikovaná, prezident ČR Miloš Zeman pověřil právě Andreje Babiše sestavováním vlády. Tu nakonec sestavil z členů ANO 2011 a řady odborníků, zpravidla bez stranické příslušnosti. Tento Babišův kabinet však podle očekávání důvěru v parlamentu nezískal. Ostatní politické strany nechtěly jít do koalice s hnutím ANO 2011 zejména z toho důvodu, že Andrej Babiš byl spolu s dalšími obviněn v souvislosti s padesátimilionovou dotací EU na stavbu farmy Čapí hnízdo, a proto téměř všichni potenciální koaliční partneři měli jednu z hlavních podmínek, aby Andrej Babiš, jakožto obviněný, nebyl v čele budoucí možné vlády. 27. března 2018 však představitelé České strany sociálně demokratické (ČSSD) změnili svoje stanovisko a souhlasili s tím, že by hnutí ANO 2011 mělo v budoucí koaliční vládě svého premiéra v osobě Andreje Babiše. Ale na oplátku bude ČSSD chtít ministerstvo vnitra a ministerstvo financí.

⁹¹Andrej Babis. [online]. Copyright © 2018 Forbes Media LLC. All Rights Reserved [cit. 02.04.2018].

Dostupné z: <https://www.forbes.com/profile/andrej-babis/>

⁹²Now the Czechs Have an Oligarch Problem, Too – Foreign Policy. *Foreign Policy – the Global Magazine of News and Ideas* [online]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2015/04/10/now-the-czechs-have-an-oligarch-problem-too-andrej-babis/>

V době napsání této práce současný, menšinový Babišův kabinet vládne bez důvěry a navíc je formálně v demisi. Proto zástupci hnutí vyjednávají s ČSSD uzavření koaliční smlouvy. Pokud se ta politická konfigurace podaří, při tzv. tiché podpoře Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM) by mohla mít vláda Andreje Babiše důvěru Poslanecké sněmovny, tedy 108 hlasů z možných dvou set, protože jak ČSSD, tak i KSČM, získaly v říjnových volbách 2017 po 15 mandátech.

Občanská demokratická strana (ODS)

Kampaň na rozdíl od drtivé většiny ostatních stran byla v roce 2013 postavena ne tolik na slibech do budoucna, ale na vyrovnání se s nedávnou minulostí (viz. Causa Nagyová) a vyzdvihováním předešlých zásluh. Volila proto ilokuce, související s pamětí a tradicí: „Připomínám.“ nebo „Vyvracím.“

Lze říct, že v jistém smyslu tento ilokuční akt naplnil očekávání, protože perlokučním aktem bylo to, že se ODS zdolala 5% hranici a do Poslanecké sněmovny se tak dostala, i když některé průzkumy o tom velice pochybovaly a tvrdily, že je „ODS na samé hraně postupu do Poslanecké sněmovny.“⁹³

Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 leitmotivem ODS bylo heslo SILNÝ PROGRAM PRO SILNÉ ČESKO. Můžeme zde vidět ilokuční akt: "Oznamuji!" V tom smyslu, že ODS chce dát všem najevo, že lidově řečeno: "ví, jak na to." Toto heslo zní relativně obecně a je to nejspíše záměr, protože předseda ODS a lídr její kandidátky Petr Fiala sám konstatuje ve svém úvodním slově k programu strany, že ODS předkládá voličům "silný a kvalitní program. Program, který se opírá o hodnoty a principy, jež dlouhodobě zastáváme a jimž věříme."⁹⁴

93Nový průzkum Médea Research: ČSSD a KSČM nesloží vládu | Týden.cz. *Týden.cz - Aktuální zpravodajství v souvislostech* [online]. Copyright © 2006 EMPRESA MEDIA, a.s. Publikování či další šíření obsahu těchto webových stránek bez písemného souhlasu vedení internetové redakce časopisu Týden je zakázáno. Kompletní pravidla využívání obsahu najdete [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/novy-pruzkum-medeia-researchcssd-a-kscm-neslozi-vladu_285859.html#.VI4G8X-uH68

94Silný program pro silné Česko – ODS – Občanská demokratická strana. *ODS – Občanská demokratická strana* [online]. Copyright © [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/volby2017/program/uvod>

Když se podíváme na jednotlivé programové body ODS, ku podivu nespatříme nic revolučního či dech beroucího. Jak pokračuje znovu Petr Fiala, program ODS "se týká jak navrhovaných daňových změn, tak i boje s byrokracií, zjednodušení komunikace se státem či podpory vzdělávání. A podobné je to i v dalších oblastech, od zdravotnictví přes bezpečnost až po zajištění kvalitního života na venkově."⁹⁵ Jedná se v podstatě o přátelskou veřejnou politiku, o prosperující zemědělství, o právní stát a spravedlnost, tedy věci, které jsou snadno představitelné jako priorita i v jakékoli jiné politické straně, a to nezávisle na tom, kam se řadí z pozici ideologického spektra. Možná bod ohledně nízkých daní by se mohl vnímat jako výsostně pravicový, ale jen do určité míry, protože zde je spíše otázka interpretace: třeba levicové strany také mohou deklarovat nízké daně, a to i v případě, že jsou vášnivými zastánci daní progresivních. Mohou se totiž odvolat na to, že nízké daně se mají vztahovat jen na nízkopříjmové kategorie lidí, což podle nich je právě ten nejspravedlivější model. Ale nelze ODS vyčítat úplnou neplodnost v rámci kampaně 2017. Vsadili na zmíněnou všeobecnost, kterou se pokusili navázat na téma, na němž se snažili stavět i ve volbách v roce 2013 - na paměti a tradici, a proto v některých vyjádřeních lze s velkou jistotou pozorovat i ilokuční akt: „Připomínám." Vraťme se znovu k oficiálnímu prohlášení předsedy strany, protože ve velké míře indoktrinuje všechna ostatní mediální vyjádření členů ODS: „Jako strana s dlouholetými zkušenostmi, která má ambici opět převzít vládní zodpovědnost, dobře víme, že voliče přesvědčíme hlavně navrhovanými řešeními.“⁹⁶

V posledních volbách ODS postupovala do jisté míry netradičně, protože nešla do voleb sama, nýbrž s podporou Strany soukromníků ČR. Tento model právě také se pokusil předseda ODS Petr Fiala prezentovat právě jako svědectví toho, že Občanská demokratická strana má tradici a zkušenosti, což jí zajišťuje jakousi myšlenkovou, ideologickou a v neposlední řadě možná i psychologickou pevnost. Například 2. března 2017 v jednom z interview řekl, že spolupráce se Stranou soukromníků je signál pro voliče, že ODS

⁹⁵Silný program pro silné Česko – ODS – Občanská demokratická strana. *ODS – Občanská demokratická strana* [online]. Copyright © [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/volby2017/program/uvod>

⁹⁶Silný program pro silné Česko – ODS – Občanská demokratická strana. *ODS – Občanská demokratická strana* [online]. Copyright © [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/volby2017/program/uvod>

sjednocuje část pravice. A poznamenal: "snažíme se integrovat a přesvědčit pravicové voliče, abychom zastavili a vyměnili levicovo-populistickou vládu."⁹⁷

Zřejmě v roce 2017, stejně jako v roce 2013, lze říct, že ilokuční akt v případě ODS se naplnil, protože v nové Poslanecké sněmovně získala v roce 2017 25 mandátů, což je o 9 křesel více, než tomu bylo v roce 2013.

12.1.4 Česká pirátská strana (Piráti)

V roce 2017 nebylo poprvé, kdy Piráti kandidovali do dolní komory parlamentu, ovšem bylo to poprvé, co se tam dostali, a to poměrně triumfálně, protože získali 10,79% hlasů, obsadili tak třetí místo a získali 22 křesel. Program České pirátské strany také nebyl příliš originální, protože obsahoval věci, které bychom čekali klasické levicové libertariánské strany, jak ji charakterizuje Herbert Kitschelt, tedy absolutizace svobody a individuality, velký důraz na pokrok a inovace, v neposlední řadě také boj proti přílišné ochraně autorských práv.⁹⁸ Domníváme se však, že český voličský blok se podařilo České pirátské straně oslovit jiným bodem své kampaně, a sice protikorupčním heslem: „Pust’te nás na ně!“ Ilokuční akt je paradoxně podobný jako u hnutí Ano 2011, které mělo ve sněmovních volbách 2013, tedy "Slibuji" Skrytá konotace je taková: my máme recept a vím, jak máme postupovat, jen nám to umožněte! Právě boj s korupcí neustále figuroval v kampani České pirátské strany. Nejlepším důkazem je tzv. vězeňský autobus, který Piráti používali během své kampaně. Výmluvný je právě náter toho autobusu, který měl ukázat, pro koho jejich autobus jede. Už v srpnu vzhledem k výraznému grafickému způsobu připomenutí kauz vrcholných politiků na autobuse bylo jasné, že všude, kam přijede, vzbudí velkou pozornost.⁹⁹ Je nutno říct, že v tomto gestu byli Piráti dosti konkrétní, což

97Babišova vláda? Hrozí pád na totální dno. ODS dohodou se Soukromníky sjednocuje pravici, říká Fiala - Aktuálně.cz. *Video - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/babisova-vlada-hrozi-pad-na-totalni-dno-ods-dohodou-se-soukr/r~c0a6ecd8fea011e6bc0e002590604f2e/?redirected=1522703761>

98KITSCHOLT, Herbert P. Left-Libertarian Parties: Explaining Innovation in Competitive Party Systems. *World Politics* [online]. 1988, 40(02), 194-234 [cit. 2018-04-03]. DOI: 10.2307/2010362. ISSN 0043-8871. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0043887100014568

99Piráti jedou za voliči s vězeňským autobusem pro Babiše, Sobotku či Kalouska *iDnes/Zprávy* [online]. Dostupné z: https://www.zpravy.idnes.cz/pirati-maji-v-kampani-vezensky-autobus-d91-/domaci.aspx?c=A170814_114707_domaci_kop

možná právě zapůsobilo na voliče, kteří z velké části již mohli být otráveni neurčitými a nejasnými výkřiky. Pomalovaný autobus Pirátů totiž voličům měl jasně ukázat, pro které politiky si jede - pro premiéra a bývalého předsedu ČSSD Bohuslava Sobotku, pro šéfa ANO a exministra financí Andreje Babiše a lídra TOP 09 Miroslava Kalouska.¹⁰⁰ A právě tato protikorupční rétorika pak zabarvovala i mediální vystoupení. Tak například 29. září 2017 ve svém interview předseda České pirátské strany Ivan Bartoš znovu zdůrazňoval boj proti korupci jako prioritu Pirátů: "Nepůjdeme do vlády s nikým, kdo má korupční minulost."¹⁰¹

Vzhledem k výsledku voleb lze říct, že perlokuční akt nastal, a tudíž ilokuční se naplnil. a to, ekonomicky řečeno, s velkou návratností. Teď ovšem bude velká výzva, tuto šanci nepromeškat, aby pro Piráty první volební období v parlamentu se také nestalo posledním, protože se domníváme, že někdy jsou s nimi spojovány příliš velké naděje, jejichž uskutečnění však ani nemusí být realistické, což pro Piráty v příštích volbách může být velkou komplikací, pokud si už teď nezvolí správnou pozici ve vztahu k budoucí vládě.

12.1.5 Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD)

V roce 2013 Tomio Okamura vedl kampaň v čele politického subjektu, který se jmenoval sice dosti podobně, avšak odlišně: Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. Ale po zvolení do Poslanecké sněmovny PČR. Tomio Okamura se dokázal s Úsvitem přímé demokracie se pohádat, a tak hnutí nesoucí ve svém názvu Okamurovo jméno samotného Tomia Okamuru vyloučilo ze svých řád. Musel proto založit zcela nové hnutí, jehož název

¹⁰⁰Piráti jedou za voliči s vězeňským autobusem pro Babiše, Sobotku či Kalouska *iDnes/Zprávy* [online]. Dostupné z: https://www.zpravy.idnes.cz/pirati-maji-v-kampani-vezensky-autobus-d91-/domaci.aspx?c=A170814_114707_domaci_kop

¹⁰¹Bartoš: Nepůjdeme do vlády s nikým, kdo má korupční minulost, poraženecké řeči o opozici ale nevedu - Aktuálně.cz. *Video - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/bartos-nepujdemo-do-vlady-s-nikym-kdo-ma-korupcni-minulost-p/r~c6f32d76a39711e78dfa0025900fea04/>

je přece podobný. Už jen tím, že také obsahuje jméno svého zakladatele Tomia Okamury.¹⁰²

Stejně tak se v roce 2017 opakoval situace z roku 2013, kdy snad na všech předvolebních plakátech tohoto hnutí ilokuční akt byl stejný: „Slibuji.“ tudíž zároveň se konal akt perlokuční, protože probíhal v momentu vyslání signálu. Každý slogan byl vždy potvrzen, dosvědčen a podpořen autoritou lídra Tomia Okamury, a to pomocí grafické a vizuální stránky, kdy do pozadí byla umísťována jeho podobizna. Během kampaně 2017 důrazy zůstaly stejné: konec diktátu EU a nepříznivý vztah k migrantům. Můžeme říct, že nové hnutí Tomia Okamury bylo úspěšné, protože dostalo se do Poslanecké sněmovny a získalo v ní 22 mandátů. Volební výsledek nebudeme porovnávat s Úsvitem přímé demokracie (Úsvit), jednak proto, že de jure nemá právní kontinuitu, jedna proto, že Úsvit v nové sněmovně již není zastoupen.

12.1.6 Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

V roce 2013 v celku se situace velmi podobá situaci v ČSSD. Podrobněji v kapitole Česká strana sociálně demokratická (ČSSD). Nicméně ilokuce na předvolebních plakátech KSČM svědčily o tom, že tato strana se vnímá jako opravdu spolehlivé zamezení mnohým počínáním pravicových stran, třeba „Přesvědčuji!“ Například „Stop Julínkovým privatizacím!“ Mohlo by to nejspíše znamenat následující sdělení: „Váš hlas pro náš dokáže zamezit tomu, aby pokračoval princip převádění nemocnic do soukromého vlastnictví, který byl nastaven na Ministerstvu zdravotnictví ČR, když v jeho čele stal Tomáš Julínek, který ještě k tomu zavedl poplatky.“

Jsou to také záležitosti, jejichž perlokuční akt se musí uskutečňovat postupem času a přitom jsou zde vyžadovány určité okolnosti, bez nichž to není možné. V roce 2017 se zdá, že KSČM byla ještě méně kreativní než v předcházejících volbách. Zřejmě volila ze svého arzenálu, který však nebyl pro dnešního člověka příliš aktuální, například: Mír ve

102, „Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>

světě, spravedlnost a bezpečí doma. Působí to dojmem, že vedení KSČM si bylo téměř jisto tím, že se znovu udrží na hranici kolem 15%, jak tomu bylo v roce 2013. Jenže dopadlo to jinak a ztratili v dolní komoře celých 18 křesel. Domníváme se, že velkou část elektorátu, zejména mladších vrstev mohlo KSČM vzít právě hnutí Ano 2011 a Piráti, kteří, jak se zdá, v řadě klasických sociálních otázek byli stejně levicoví jako Komunistická strana Čech a Moravy, ale na rozdíl od ní dokázali lépe reflektovat dobu a zohlednit věci, které vznikly nedávno a jsou spojeny především s technologiemi, což je však součástí jejich (Piráťů) podstaty. Ale lze předpokládat, že při větší aktivitě, by mohla KSČM značnou část voličů nejen udržet, ale i získat. Piráti do značné míry objevili díru na trhu. Je však nutno dodat, že se KSČM nedostávalo příliš mediální pozornosti, a to ani v médiích veřejnoprávních. Pokud nějaké zmínky byly, tak častěji se týkaly období normalizace, kde by měla figurovat spíše Komunistická strana Československa (KSČ), od jejíž případných nadužívání moci se KSČM distancovala.

12.1.7 Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

ve sněmovních volbách 2017 strana výrazně propadla obsadila v dolní komoře parlamentu pouhých 15 křesel, což v porovnání volbami v roce 2013, kdy jich měla 50, je výsledek jen velmi skrovný. V případě ČSSD je relativně těžké najít takový způsob, který by dokázal rapidně rozšířit voličskou základnu, nebo alespoň přilákat voliče nerozhodné. Je to dáno spíše živelně, tedy autonomním rozhodnutím každého jedince. Domníváme se, že zde skutečně nejvýznamnější roli hraje právě ideologie. Proto levicový volič, který z jakýkoliv důvodů nechtěl dát svůj hlas KSČM nejspíše by podpořil ČSSD, zejména pro její postavení na levicovém spektru. Mezi hlavní činitele takového rozhodování zřejmě patřil a kvantitativní rozměr. Uvidíme, jak se situace změní v příštích volbách.

V roce 2013 se voleb účastnilo rekordní množství stran a téměř všechny billboardy byly plné agitačního obsahu, „originalitou však nehýřily“.¹⁰³ To se koneckonců zopakovalo u některých stran i v roce 2017, jak jsme naznačili výše. Zvláště se to týká levicově

¹⁰³Strany polepily republiku, originalitou ale nehýří — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1070675-strany-polepily-republiku-originalitou-ale-nehysi>

orientovaných stran, což možná bylo dáno z velké části tím, že byly do roku 2013 stranami opozičními a to se bralo a priori jako trumf, který dopředu zaručoval značnou část nevyhraněného voličstva. Koneckonců zůstat ve sněmovně a mít tam mnoho míst ještě by neznamenal pro ČSSD vítězství. Výhrou mohl být jedině takový počet mandátů, který by jí umožňoval sestavit vládu, a to ideálně bez podpory KSČM, protože příští volby také potřebuje vyhrát.¹⁰⁴ Nicméně již ve volbách 2017, obdobně jako i ve volbách 2013, chyběl slogan podobného rázu jako ve volbách 2009, a to: „Zabraňte nástupu komunismu!“ kde ilokučným aktem je „Varuji.“ nebo „Vyzývám.“ Perlokuční akt se nenaplnil, nebo se naplnil jen částečně, se zanedbatelným úspěchem. A rozhodně nepočítal se žádnou spoluprací s KSČM. Rovněž bychom mohli ilokuční akt: „Vyzývám.“ brát jako „Přesvědčuji!“ nebo „Vyzývám k volbě (mne, nebo nás coby jediného možného ochránce před nějakým problémem)“ V tomto sloganu slovo „komunismus“ zřejmě odkazuje na události kolem roku 1948 apod. Možná se to na první pohled zdá jako paradox, ale ona jednoduchá logická operace velice koresponduje s některými ilokucemi na plakátech TOP 09. Ovšem je patrné, že při volbách v roce 2013 ČSSD se spoluprací s KSČM, byť nerada, ale počítala, protože v této kampani podobná vymezování se KSČM chyběla, což možná bylo důsledkem toho, že poslední měla výrazný úspěch v krajských volbách v roce 2012.

Většinou však na předvolebních mediálních projevech zástupců ČSSD byly ilokuce podobné jako v roce 2013: „Udělám“ Například: „Zvýšíme minimální mzdu.“ atd.¹⁰⁵

Je jasné, že perlokuční akt může zde mít dlouhé trvání. Otázkou tu však je, a zde se vracíme k problému nastíněnému na začátku kapitoly, jaká bude efektivita, protože cílit těmito slogany na svoji voličskou základnu by bylo zbytečné s ohledem na to, že sociálnědemokratický volič s těmito body v stranickém programu počítá automaticky.

¹⁰⁴Miloš Zeman v pořadu České televize Miloš Zeman vs Miroslav Sládek (1992) - YouTube. YouTube [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=220-159XWo4>

¹⁰⁵Volební lídr ČSSD Lubomír Zaorálek objíždí zemi jako kombajnér, boxer nebo dělostřelec - Euro.cz. *Euro.cz / Ekonomika, byznys, finance* [online]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/volby-2017/volebni-lidr-cssd-lubomir-zaoralek-objizdi-zemi-jako-kombajner-boxer-nebo-delostrelec-1369789>

12.1.8 Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)

Tato strana na rozdíl od ANO 2011 dá ideově zařadit, byť na základě toho, jak ona sama se vnímá. KDU-ČSL se vnímá jako strana středová, tudíž strana kompromisů a uklidnění. Takový emoční nádech téměř vždy zachovává i během svých předvolebních kampaní. V mediálních projevech pozorujeme sdělení, jejichž ilokuční akty se velice podobají týmž řečovým aktům, které mívali představitelé ODS v roce 2013. Jedná se o připomenutí tradice. V roce 2017 však nezdůrazňovali chyby poslední vlády (ilokuční akt: „Připomínám“), což aktivně činili v roce 2013. Domníváme se, že důvod je naprosto zřejmý: na poslední vládě se podíleli samy, proto její přehnána kritika by se jevila jako nelogická. Jinak ilokuční akt "Připomínám" v roce 2013 mohl připomínat stranu - „nás“, či „causy minulého kabinetu“. Jako logické vyvrcholení, můžeme brát slogan z téhož roku 2013: „Dáme zemi do pořádku!“ V podobných případech je důležitá optika posuzování, neboť jak již bylo řečeno: perlokuční akt není vždy snadno rozeznatelný. Pokud zde za ilokuci bereme (a to se nabízí samo sebou) „Slibuji!“ tak k perlokučnímu aktu dochází rovněž okamžitě, stejně jako v obdobných případech. Připustíme-li si, že někdo z autorů těchto textů myslel to opravdu upřímně, že tedy dosáhne takového stavu, že v celé České republice bude všude stabilní řád, tak samozřejmě k perlokučnímu aktu brzy nedojde. Ovšem pravdivost je tu zastřena celkovou atmosférou strany, kterou jednak zdělila a jednak stále kultivuje v souladu s duchem doby. Ale již v roce 2013 bylo tu ještě něco navíc. Svědčí o tom text na jednom z plakátů: „Klidná síla“ Na první pohled je patrné, že sdělovacím záměrem je „Zdůrazňuji.“¹⁰⁶ Například zdůraznění síly, nebo lépe řečeno moci, která je latentně přítomná v sebevědomých stoicích, nebo kterou můžeme pozorovat u sportovců a říkáme ji olympijský klid.

12.1.9 TOP 09

V roce 2013 ve straně TOP 09 se situace od voleb roce 2009 výrazně nezměnila. Stále zůstávala prezentace sebe jako strany ryze pravicové s důrazem na osobnost předsedy

106KDU-ČSL - 404. [online]. Copyright © 1997 [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2017/kdu-csl-heslo-kampane---zodpovedne>

Karla Schwarzenberga. "Téměř osmdesátiletý Karel Schwarzenberg zůstává respektovaným ztělesněním idejí sametové revoluce, jenže velká část obyvatel Česka dnes podléhá jejich zpochybňování. Navíc éra ofenzivních diskusí o nápravě pravicové politiky je pryč."¹⁰⁷ Bylo však patrné, že ačkoliv TOP 09 zachovala neustále opakování své pravicové orientace, ale již zmizel prvek vymezování se ostatním pravicovým stranám, zejména ODS, která ještě v minulých volbách představovala pro TOP 09 seriózní konkurenci. Zde neberu v úvahu personální slovní přestřelku mezi místopředsedou TOP 09 M. Kalouskem a předsedou hnutí Ano, bude líp Andrejem Babišem, protože Ano nevnímá sebe jako pravicově orientovanou entitu, i když je pravda, že zcela stejný vztah zaujímá k levici. V roce 2009 v rétorice představitelů TOP 09 převažoval ilokuční akt typu: „Informuji – Upozorňuji!“ Například „TOP 09 – více než si myslíte.“

Při kampani 2013 již řeč šla o to, aby strana utrpěla co nejmenší neúspěch, tento apel byl také do značné míry posílen relativním úspěchem KSČM v krajských volbách (podrobněji viz v kapitole o KSČM) a obsazením prezidentského úřadu Milošem Zemanem v roce 2013, jehož protikandidátem v druhém kole byl právě Karel Schwarzenberg. Je třeba však dodat, že průchod K. Schwarzenberga do druhého kola ve výše uvedených volbách značně ovlivnil sebevědomí TOP 09, což například potvrzuje jejich navazující poměrně suverénní politika ve vládě Petra Nečase.

12.1.10 Krátká odbočka (související s TOP 09) k historicky první prezidentské volbě Miloše Zemana a mediálním sdělením jeho volebního štábu.

Mimochodem možná bylo by dobré zmínit, že i Miloš Zeman při své prezidentské kampani, zvláště ve druhém kole, používal slogan: „Ne Kalouskovi na Hradě!“ Zde je vidět ilokuční akt: „Varuji!“ Jak Zemanovými příznivci, tak i jeho oponenty to bylo interpretováno následujícím způsobem: „Osobnost Karla Schwarzenberga je jen značka, skutečným (faktickým) předsedou TOP 09 je právě její místopředseda Miroslav Kalousek (dlouholetý ministr financí, naposledy v kabinetu Petra Nečase). Pokud tedy nezvolíte mě

¹⁰⁷Schwarzenberg zůstává esem TOP 09. Přesto o jeho předvolební pivní turné opadl zájem 27.9.2017
Hospodářské noviny 09 Událost Jan Štětka

(M. Zemana), ale K. Schwarzenberga, politiku Pražského hradu bude řídit (de facto) M. Kalousek.“ Musíme konstatovat, že ačkoliv se v tomto případě jednalo nikoliv o ověřitelnou skutečnost, nýbrž jen o spekulativní informace, perlokuční akt došel svého naplnění. Tento apel, coby určitá antireklama, zřejmě byl cílen na tu část levicových voličů, kteří nebyli jednoznačně rozhodnuti dát svůj hlas M. Zemanovi (hlavně příznivci Jiřího Diensbiera ml., který v prvním kole prezidentské volby neuspěl a následně osobu M. Zemana velmi kritizoval).

TOP 09 měla v roce 2017, stejně jako v letech předcházející podobný program jako ODS. Hlavně proto, že se stavěl na stejném, tedy pravicovém ideologickém základu, ale TOP 09 má jede rys, který ji od ODS významně odlišuje, a to je právě pozitivní přístup k otázce eurointegrace, což má za následek velmi negativní hodnocení vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska z Evropské unie (Brexit) a mnohem ostřejší vymezení se vůči Ruské federaci, než tomu je v případě jiných pravicových stran. "Za politickou katastrofu považuje bývalý český ministr zahraničí Karel Schwarzenberg nadcházející odchod Británie z EU. V rozhovoru poskytnutém rakouskému listu Die Presse am Sonntag varoval rovněž před Ruskem, které se podle něj může stát evropským hegemonem."¹⁰⁸

Ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2017 získala TOP 09 (vedená Miroslavem Kalouskem, velmi charismatickým, ne však v poslední době příliš populárním politikem) 5,31 %, a obsadila tak v dolní komoře 7 křesel, což je o 19 méně než ve volbách 2013. Pokud perlokuční akt nespočíval ve stanovení rekordu, tak ho můžeme považovat za alespoň částečně naplněný, a to už jen proto, že se TOP 09 do parlamentu dostala.

12.1.11 Starostové a nezávislí (STAN)

V roce 2017 kandidovali Starostové a nezávislí samostatně, na rozdíl do voleb předcházejících, tedy v roce 2013, kdy kandidovali společně s TOP 09 formálně vedenou právě Karlem Schwarzenbergem. Pokusili se jít do sněmovních voleb 2017 společně s

¹⁰⁸Schwarzenberg: EU bude chybět anglické myšlení 5.9.2016 Lidové noviny 04 Domov ČTK

KDU-ČSL. Ta se nakonec rozhodla kandidovat sama, což volební lídr Starostů a nezávislých Jan Farský označil za ránu, která komplikuje možnost případné vládní koalice. STAN se také snažili prezentovat jako ti, kteří mají pevné stanovisko a nemění ho. "Za starosty je vždy příběh, aby neměnili názor, jak se jim hodí. Když lidovci odmítli spolupráci, respektovali jsme to."¹⁰⁹ Navíc byl tady pokus konstruovat obraz Starostů a nezávislých v protikladu toho stereotypu, že STAN je skupinka provinciálních marginální činitelů. Například tentýž Jan Farský často zdůrazňoval, že STAN má podporu významných osobností, třeba v interview DVTV poznamenal: "Dalibor Dědek nás stále podporuje."¹¹⁰ Zdá se nám, že téměř ve všech mediálních projevech Starostů a nezávislých, zvláště pokud zaznělo z úst Jana Farského, tak ilokučním aktem bylo "Ujišťuji". To zřejmě mělo vyvolat důvěru a vybídnout voliče k tomu, aby dali hlas právě STANu. Asi by nebylo korektní porovnávat výsledek Starostů a nezávislých s minulými volbami (2013), protože tentokrát šli samostatně, a proto s jistou mírou hodnotového soudu můžeme konstatovat, že perlokuční akt u STANu došel svého naplnění: Starostové a nezávislí dostali se do Poslanecké sněmovny a získali v ní 6 mandátů.

Jelikož v naší diplomové práci posuzujeme politické strany, které provozují svoji činnost na principu policy-seeking, jsou pro nás v této chvíli relevantní jen ty politické subjekty, jež získali mandát v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. V případě těch stran a hnutí, jimž se to nepodařilo, pokládáme perlokuční akt jejich mediální prezentace za nenaplněný.

109Farský: Výrazná osobnost nám nechybí, Dědek nás podporuje, ale miliardář by neměl vlastnit stranu - Aktuálně.cz. *Video - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/farsky-vyrazna-osobnost-nam-nechybi-dedek-nas-podporuje-ale/r~7e3495c69d2911e7a8460025900fea04/>

110Farský: Výrazná osobnost nám nechybí, Dědek nás podporuje, ale miliardář by neměl vlastnit stranu - Aktuálně.cz. *Video - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/farsky-vyrazna-osobnost-nam-nechybi-dedek-nas-podporuje-ale/r~7e3495c69d2911e7a8460025900fea04/>

12.2 Vizuální podpora sdělení

Zdá se, že navzdory době se levicové strany na rozdíl od pravice nenaučily pracovat s vizuálem, i když by bylo nespravedlivé říct, že v posledních patnácti letech nedošlo k žádnému posunu. I když levice fotografie svých kandidátů používá, šetří postprodukčními úpravami a kreativitou. Možná je to i tak trochu přirozené, protože levicovní intelektuálové, kteří zadávají tón celé ideologii, vidí fotografii v onom kontextu, coby jakousi náhražku přesvědčivých argumentů. „Poněvadž fotografie je řečovou elipsou a kondenzací složité sociální „nevyřknutelnosti“ představuje jakousi anti-intelektuální zbraň, snaží se ošidit „politično“ ve prospěch „způsobu existence“ či společensko-morálního statusu.“¹¹¹ To zase pravice a strany, které se hlásí ke středu, velmi často zdůrazňují personální prvky svých uskupení. Potvrzují to třeba tváře lídrů stran na pozadí příslušných kandidátů na plakátech. Nevíce se to během posledního roku dalo pozorovat u TOP 09, ANO, ODS a Úsvitu přímé demokracie.

Závěr

V případě všech teorií žurnalistika, jak ji známe nyní, byla vnímána jako moderní sociální jev, protože vzniká v moderní společnosti, respektive souvisí s existencí tzv. veřejného prostoru, kde je atomizovaný dav jedinců, kteří jsou zbaveni tradičních vazeb, a tudíž jsou v názorovém vakuu a jsou vystaveni indoktrinaci. Právě zde nastává žeň pro novináře, kteří mohou dělat osvětu, ale mohou také publikum učinit objektem své manipulace. V této souvislosti vyvstává otázka žurnalistické etiky, které se také věnuje příslušná kapitola. Ilustrovali jsme, že sice existuje mnoho etických kodexů novinářů, stejně tak i organizací, které dohlíží na jejich dodržování, ale četné empirické případy potvrzují, že žurnalistická etika ani není tolik záležitostí, která by se dala vynutit vnějšími předpisy, jako spíše vnitřním mravním imperativem.

Pozornost byla věnována moderním politickým stranám v České republice, respektive těm, které se dostaly do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky,

¹¹¹BARTHESES, Roland. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004. Bod (Dokořán). ISBN 80-865-6973-X. s. 87.

bud' ve volbách v roce 2013, nebo v roce 2017. Byla provedena komparace jejich mediálních sdělení a pokus o analýzu toho, jak se příslušné politické subjekty v médiích prezentují. Aby náš výzkum měl objektivní předpoklad a abychom mohli postupy a úspěšnost jednotlivých stran zhodnotit a porovnat, za základ zkoumání byly vzaty jevy ilokuce a perlokuce. Zkoumali jsme jen ty strany, kde perlokuční akt došel svého naplnění alespoň v minimální míře, tzn., že se příslušná politická strana překročila volební klauzuli a dostala se do dolní komory parlamentu.

Při psaní této práce jsem se stále více a více utvrzoval v závěru, že lidé vnímají svět, a tedy i politickou scénu často tak, jak jim ji prezentují média, a tudíž ta média mají bezprostřední vliv i na volební chování. To znamená, že mohou například ovlivnit složení budoucího parlamentu a vlády, která rozhoduje o jejich životech. Pak je velmi důležitou otázkou, zda není skutečným vládcem ten, kdo řídí média (třeba jejich majitel či sponzor). Domnívám se, že je to velké nebezpečí pro liberální demokracii, protože se mi nejeví příliš demokratickou situace, kdy voliči jdou k volebním urnám nikoliv na základě ideologií, programů či sociální příslušnosti, ale na základě mediálního obrazu, který realitu často zjednodušuje a někdy záměrně zkresluje.

Seznam použitých informačních zdrojů

1. ADORNO, Theodor W. a Max HORKHEIMER. *Dialektika osvícenství: filosofické fragmenty*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-267-7.
2. ALEŠKA, Vladimír. KBSE/OBSE: minulost, přítomnost, perspektivy. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 807184408X.
3. Andrej Babis. [online]. Copyright © 2018 Forbes Media LLC. All Rights Reserved [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/profile/andrej-babis/>
4. AUSTIN, John Langshaw. Jak udělat něco slovy. Praha : Filosofia, 2000
5. Babišova vláda? Hrozí pád na totální dno. ODS dohodou se Soukromníky sjednocuje pravici, říká Fiala - Aktuálně.cz. *Video - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/babisova-vlada-hrozi-pad-na-totalni-dno-ods-dohodou-se-soukr/r~c0a6ecd8fea011e6bc0e002590604f2e/?redirected=1522703761>
6. BARTHES, Roland. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004. Bod (Dokořán). ISBN 80-865-6973-X.
7. BARTOLINI, Stefano. a Peter. MAIR. *Identity, competition, and electoral availability: the stabilisation of European electorates 1885-1985*. New York: Cambridge University Press, 1990. ISBN 05-213-8292-0.
8. Bartoš: Nepůjdeme do vlády s nikým, kdo má korupční minulost, poraženecké řeči o opozici ale nevedu - Aktuálně.cz. *Video - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/bartos-nepujdeme-do-vlady-s-nikym-kdo-ma-korupcni-minulost-p/r~c6f32d76a39711e78dfa0025900fea04/>
9. BAUMAN, Zygmunt a David LYON. *Tekutý dohled*. Vyd. 1. Olomouc: Broken Books, 2013. ISBN 9788090530911.
10. BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429113.
11. BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. Souvislosti (Mladá fronta). ISBN 80-204-0817-7.
12. BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2911-3.
13. BECK, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-123-9.
14. BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York, 1967. Anchor books. ISBN 03-850-5898-5.
15. BERNARD C. COHEN. *The Press and foreign policy*. [Reprint.]. Berkeley: Univ. of California, 1993. ISBN 978-087-7723-462.
16. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu

- České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013 [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>
17. Češi coby straníci: KSČM má 57 000 členů, věčkaři 800 - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/cesi-coby-stranici-kscm-ma-57-000-clenu-veckari-800/r~i:article:747192/?redirected=1521397770>
 18. ČT i Economia odsoudily útoky na média v Zemanově projevu | MediaGuru. *MediaGuru* [online]. Copyright © 2018 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2018/03/ct-i-economia-odsoudily-utoky-na-media-v-zemanove-projevu/>
 19. Do Sněmovny by se dostalo sedm stran, včetně SPOZ, ANO a lidovců – Novinky.cz. *Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. Copyright © 2003 [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/313427-do-snemovny-by-se-dostalo-sedm-stran-vcetne-spoz-ano-a-lidovcu.html>
 20. DURHAM, Meenakshi Gigi a Douglas KELLNER, ed. *Media and cultural studies: keywords*. Malden, Mass.: Blackwell Publishers, 2001. Keywords in cultural studies, 2. ISBN 06-312-2096-8.
 21. DUVERGER, Maurice. *Politické strany*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. Politeia (Karolinum). ISBN 978-80-246-2568-3.
 22. F.M. Dostojevskij. Bratři Karamazovi. II. svazek, VI. kapitola, konkrétně: "Není-li Boha, může člověk všechno. Všechno je dovoleno, jakmile rovnost duší před Bohem je vystřídána rovností pouhých nervových trásní před absolutní nulou, nicotou."
 23. Farský: Výrazná osobnost nám nechybí, Dědek nás podporuje, ale miliardář by neměl vlastnit stranu - Aktuálně.cz. *Video - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/farsky-vyrazna-osobnost-nam-nechybi-dedek-nas-podporuje-ale/r~7e3495c69d2911e7a8460025900fea04/>
 24. HOBBS, Thomas. *Leviathan, aneb, Látka, forma a moc státu církevního a politického*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-807-2981-069.
 25. HORSTER, Detlef, Willem van REIJEN a Jürgen HABERMAS. Jürgen Habermas: úvod k dílu. Vyd. 1. Překlad Eduard Urbánek. Praha: Svoboda, 1995. Portréty (Svoboda). ISBN 80-205-0467-2.
 26. HUNTINGTON, Samuel P. *Political order in changing societies*. New Haven: Yale University Press, 2006. xx, 488 s. ISBN 0-300-11620-9.
 27. HVÍŽDALA, Karel. *Jak myslet média: eseje, přednášky, články a rozhovory 2004-2005*. Praha: Máj, 2005. ISBN 80-736-3047-8.
 28. Inaugurační projev prezidenta republiky Miloše Zemana, 8. března 2018
 29. JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8697-7.

30. KDU-ČSL - 404. [online]. Copyright © 1997 [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2017/kdu-csl-heslo-kampane---zodpovedne>
31. KITSCHLT, Herbert P. Left-Libertarian Parties: Explaining Innovation in Competitive Party Systems. *World Politics* [online]. 1988, **40**(02), 194-234 [cit. 2018-04-03]. DOI: 10.2307/2010362. ISSN 0043-8871. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0043887100014568
32. LIPPMANN, Walter. *Veřejné mínění*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0939-3.
33. LIPSET, Seymour Martin a Stein ROKKAN, ed. *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. New York: Free Press, c1967.
34. Maxwell McCombs | American professor | Britannica.com. *Encyclopedia Britannica* | *Britannica.com* [online]. Copyright ©2018 Encyclop [cit. 15.03.2018]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Maxwell-McCombs>
35. McCombs, M.E., and D.L. Shaw. (1972) The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 36 p.176-187 *The University of North Carolina at Chapel Hill* [online]. Copyright ©8 [cit. 15.03.2018]. Dostupné z: <https://www.unc.edu/~fbaum/teaching/articles/POQ-1972-McCOMBS-176-87.pdf>
36. MCCOMBS, Maxwell E. *Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2. s. 28.
37. MCCHESENEY, Robert Waterman. Problém médií: jak uvažovat o dnešních médiích. 1. české vyd. Překlad Barbora Holubová. Všeň: Grimmus, 2009, 2 ISBN 978-809-0283-121. str. 25
38. MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Vyd. 1. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071788406. str. 35
39. Miloš Zeman – návod k použití 28.5.2013 Právo ~ str. 04 ~ Zpravodajství *Václav Bělohradský*
40. Miloš Zeman v pořadu České televize Miloš Zeman vs Miroslav Sládek (1992) - YouTube. YouTube [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=220-l59XWo4>
41. NAUMENKO, Lev. Evald Il'enkov and World Philosophy. *Studies in East European Thought* [online]. 2005, 57(3-4), 233-248 [cit. 2018-04-12]. DOI: 10.1007/s11212-005-1409-z. ISSN 0925-9392. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s11212-005-1409-z>
42. Nový průzkum Médea Research: ČSSD a KSČM nesloží vládu | Týden.cz. *Týden.cz - Aktuální zpravodajství v souvislostech* [online]. Copyright © 2006 EMPRESA MEDIA, a.s. Publikování či další šíření obsahu těchto webových stránek bez písemného souhlasu vedení internetové redakce časopisu Týden je zakázáno. Kompletní pravidla využívání obsahu najdete [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/novy-pruzkum-medeia-researchcssd-a-kscm-neslozi-vladu_285859.html#.VI4G8X-uH68

43. Now the Czechs Have an Oligarch Problem, Too – Foreign Policy. *Foreign Policy – the Global Magazine of News and Ideas* [online]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2015/04/10/now-the-czechs-have-an-oligarch-problem-too-andrej-babis/>
44. NYE, Robert A. *The anti-democratic sources of elite theory: Pareto, Mosca, Michels*. Beverly Hills: SAGE, c1977. ISBN 08-039-9872-4.
45. OSVALDOVÁ, Barbora. *Česká média a feminismus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 158 s. Gender sondy; sv. 1. ISBN 80-86429-31-8.
46. *Otázky žurnalistiky: časopis pre teóriu, výskum a prax masmediálnej komunikácie*. Bratislava, 2016, 59(1-2/2016). ISSN 0322-7049.
47. PARSONS, Talcott, ed. *Theories of society: foundations of modern sociological theory*. New York: Free Press of Glencoe, c1961. s. 552-556.
48. Piráti jedou za voliči s vězeňským autobusem pro Babiše, Sobotku či Kalouska *iDnes/Zprávy*
49. POGUNTKE, Thomas. a Paul WEBB. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*. New York: Oxford University Press, 2005. Comparative politics (Oxford University Press). ISBN 01-992-5201-7.
50. Poslanců je moc a Senát je zbytečnost, vykládá Babiš voličům. Změny politického systému ale nechystá - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/poslancu-je-moc-a-senat-je-zbytecnost-vyklada-babis-volicum/r~c582711c66ee11e7832f0025900fea04/>
51. Poslanců je moc a Senát je zbytečnost, vykládá Babiš voličům. Změny politického systému ale nechystá - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/poslancu-je-moc-a-senat-je-zbytecnost-vyklada-babis-volicum/r~c582711c66ee11e7832f0025900fea04/>
52. RANSDORF, Miloslav. *"-- není všem dnům konec"*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006. ISBN 80-736-0537-6
53. ROBERT K. MERTON. *Social theory and social structure*. 1968 enl. ed. New York: Free press, 1968. ISBN 00-292-1130-1.
54. RÖD, Wolfgang. Novověká filosofie. II, Od Newtona po Rousseaua. Překlad Jindřich Karásek. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2004. 579 s. Dějiny filosofie; sv. 9. ISBN 8072981099 str. 61
55. ROZEHNAL, Aleš. *Mediální zákony: komentář*. Praha: ASPI, 2007. Komentáře (ASPI). ISBN 978-80-7357-304-1.
56. Rozhodnutí prezidenta republiky č. 135/2017 Sb
57. Schwarzenberg zůstává esem TOP 09. Přesto o jeho předvolební pivní turné opadl zájem 27.9.2017 Hospodářské noviny 09 Událost Jan Štětka
58. Schwarzenberg: EU bude chybět anglické myšlení 5.9.2016 Lidové noviny 04 Domov ČTK
59. Silný program pro silné Česko – ODS – Občanská demokratická strana. *ODS – Občanská demokratická strana* [online]. Copyright © [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/volby2017/program/uvod>

60. CARAMANI, Daniele. *Comparative politics*. Fourth edition. New York, NY: Oxford University Press, 2017. ISBN 978-019-8737-421.
61. Slovenský soud zamítl žalobu Babiše ohledně jeho evidence u StB | ČeskéNoviny.cz. *České noviny* | *ČeskéNoviny.cz* [online]. Copyright © Copyright 2018 ČTK [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/slovensky-soud-zamitl-zalobu-babise-ohledne-jeho-evidence-u-stb/1585313>
62. Sněmovna jako žvanírna? Babiš je v desítce nejvýřečnějších poslanců. Žebříček vede Stanjura | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. *iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. Copyright © 1997 [cit. 02.04.2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snemovna-jako-zvanirna-babis-je-v-desitce-nejvyrecnejsich-poslancu-zebricek-vede_1704271115_zlo
63. Spinoza Baruch (Benediktus). [online]. Dostupné z: <https://leporelo.info/spinoza-baruch-benediktus>
64. Společný výslech: Václav Havel a Dominik Duka 2011 — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 11.03.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10389664200-spolecny-vyslech/31129838012-vaclav-havel-a-dominik-duka-spolecny-vyslech/>
65. STANOVY POLITICKÉHO HNUTÍ ANO 2011: ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 2. března 2013
66. Strany polepily republiku, originalitou ale nehýří — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. Copyright © [cit. 03.04.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1070675-strany-polepily-republiku-originalitou-ale-nehysi>
67. Stuart Hall, «Nicos Poulantzas: State, Power, Socialism», *New Left Review* , I / 119, January-February 1980, s. 61.
68. Stuart Hall: kulturní studia, kultura a politika | Sociální teorie. *Sociální teorie | konec velkých vyprávění* [online]. Copyright © 2011 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <http://socialniteorie.cz/stuart-hall-kulturni-studia-kultura-a-politika/>
69. Syndikát novinářů ČR, z.s.. *Syndikát novinářů ČR, z.s.* [online]. Copyright © 2017 Syndikát novinářů České republiky, z. s. [cit. 12.04.2018]. Dostupné z: <https://syndikat-novinaru-cr-z-s.webnode.cz>
70. THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 8071788066. str. 37
71. Volby.cz - Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017 - Český statistický úřad | ČSÚ. *Volby.cz - Český statistický úřad* | ČSÚ [online]. Copyright © Český statistický úřad, 2017 [cit. 19.03.2018]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/cz/ps2017.htm>
72. Volební lídr ČSSD Lubomír Zaorálek objíždí zemi jako kombajnér, boxer nebo dělostřelec - Euro.cz. *Euro.cz / Ekonomika, byznys, finance* [online]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/volby-2017/volebni-lidr-cssd-lubomir-zaoralek-objizdi-zemi-jako-kombajner-boxer-nebo-delostrelec-1369789>

73. Výzkum: Čechy vlastnictví médií příliš nezajímá | MediaGuru. *MediaGuru* [online]. Copyright © 2018 [cit. 18.03.2018]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2017/05/vyzkum-cechy-vlastnictvi-medii-prilis-nezajima/>
74. WEBER, Max. *Politika ako povolanie*. Bratislava: Spektrum, 1990. ISBN 80-218-0055-0.
75. § 16, Zákon č. 46/2000 Sb. ze dne 22. února 2000, o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů